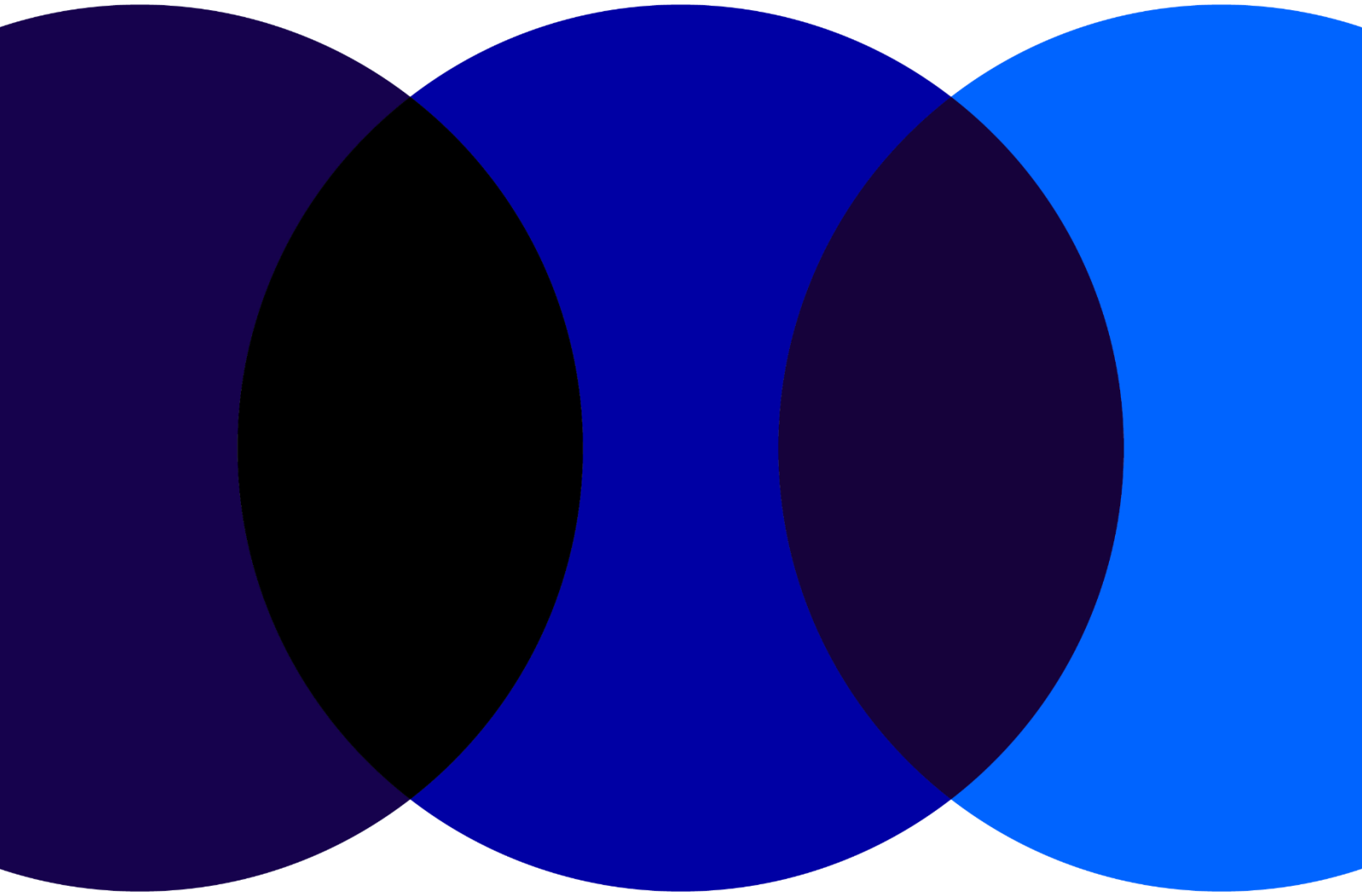
OXFORD RESEARCH

2026/10

Klatring i forskningstrappen

Evaluering av FORREGION

Kunnskap for et bedre samfunn

I Oxford Research utvikler vi kunnskap for et bedre samfunn ved å kombinere kompetansen vår innen forskning, strategi og kommunikasjon.

Vi gjennomfører undersøkelser, analyser og evalueringer på tvers av fagområder og på en rekke tematiske felt og områder, inkludert omstilling og utvikling, styring og forvaltning, og velferd, arbeid og helse. Ved å utarbeide solide kunnskapsgrunnlag bidrar vi til at våre oppdragsgivere kan ta velinformerte valg i møte med viktige samfunnsutfordringer.

Oxford Research AS ble etablert i Norge i 2004, og er en del av flere Oxford Research-selskaper. Selskapene har felles visjon og samarbeider der det gir merverdi for våre oppdragsgivere.

Vi er miljøfyrtårnsertifisert

Miljøfyrtårn er et anerkjent og effektivt verktøy for sertifisering og miljøledelse, og Norges mest brukte sertifikat for virksomheter som vil dokumentere sin miljøinnsats og vise samfunnsansvar. Som Miljøfyrtårn bidrar vi også til å oppnå flere av FNs bærekraftsmål.

Oxford Research AS

Østre Strandgate 12
4610 Kristiansand
Norge
(+47) 40 00 57 93
post@oxford.no www.oxford.no

Oppdragsgiver

Fylkeskommunene i Norge

Prosjektperiode

September – oktober 2026

Prosjektteam

Sjefsanalytiker Bjørn Brastad
Senioranalytiker Mia Fjelldal Simonsen
Senioranalytiker Ph.d. Hildegunn Mellesmo Aslaksen

Kvalitetssikrer

Administrerende direktør. Rune Stiberg-Jamt

Venn-diagrammet er en stilistisk fremstilling av Oxford Researchs innsats for å kombinere kompetanse innen forskning, strategi og kommunikasjon, for å gi kunnskap for et bedre samfunn.

Forord

På oppdrag fra fylkeskommunene har Oxford Research gjennomført en evaluering av FORREGION. Hovedformålet med evalueringen har vært å fremskaffe ny kunnskap om i hvilken grad FORREGION har bidratt til økt bruk av forskning i næringslivets innovasjonsarbeid, og hva den regionale organiseringen har betydd for å mobilisere bedrifter uten tidligere FoU-erfaring.

Evalueringen legger særlig vekt på perioden etter at fylkeskommunene overtok forvaltningsansvaret for ordningen i 2022 for å identifisere resultater i tråd med programmets målsetninger. Videre er hensikten å gi både fylkeskommunene og statlige myndigheter praktisk og strategisk innsikt til den videre utviklingen av virkemidler for mobilisering av forskning i næringslivet.

Evalueringen er gjennomført av et team fra Oxford Research bestående av sjefsanalytiker Bjørn Brastad, senioranalytiker Mia Fjelldal Simonsen og senioranalytiker Hildegunn Mellesmo Aslaksen. Rapporten er kvalitetssikret av administrerende direktør Rune Stiberg-Jamt.

Vi ønsker å rette en stor takk til Jone Engelsvold i Vestland fylkeskommune, Elin Bjørnstad i Innlandet fylkeskommune og Frank Sandnes i Trøndelag fylkeskommune for svært god hjelp med innhenting og tilrettelegging av registerdata, samt for gode innspill og nyttig hjelp underveis i prosessen. En spesiell takk rettes også til alle som har stilt opp til intervjuer og besvart spørreundersøkelsen. Deres tilbakemeldinger og innsikt har vært avgjørende for gjennomføringen av oppdraget.

På vegne av prosjektteamet

Bjørn Brastad
Prosjektleder og sjefsanalytiker

Oxford Research

Sammendrag

Oxford Research har på oppdrag fra fylkeskommunene evaluert i hvilken grad FORREGION bidrar til at flere bedrifter tar i bruk forskning, og hvilken betydning den regionale organiseringen har for å mobilisere bedrifter med liten FoU-erfaring. Evalueringen bygger på dokumentanalyser, søknads- og registerdata, en spørreundersøkelse blant 151 bedrifter og 35 dybdeintervjuer. Hovedvekten ligger på perioden etter at fylkeskommunene overtok det fulle forvaltningsansvaret i 2022.

FORREGION mobiliserer bredt og utløser ny aktivitet
Evalueringens hovedkonklusjon er at FORREGION fungerer etter hensikten og bidrar til at bedrifter klatrer i «forskningstrappen». Ordningen senker terskelen for å ta forskning i bruk og hjelper virksomheter videre mot nye FoU-prosjekter. Kompetansemeglingen er helt sentral for å avklare bedriftenes reelle behov og veilede dem i virkemiddelapparatet, mens forprosjektene gir mulighet til å teste ideer med begrenset økonomisk risiko.

Mange bedrifter oppgir at de i etterkant i større grad ser forskning som et relevant verktøy, har lavere terskel for å kontakte forskere og bedre forståelse av FoU-samarbeid. Registerdata viser at 30 prosent har registrert ny FoU-aktivitet innen to år etter forprosjektet. Bedriftenes vurderinger tyder dessuten på høy addisjonalitet: Halvparten oppgir at utviklingsarbeidet trolig ikke ville blitt gjennomført uten støtten, mens ytterligere 37 prosent oppgir at det ville blitt gjennomført i mindre omfang eller på et senere tidspunkt.

Regional tilpasning og tydelig distriktsprofil
FORREGION er landsdekkende og har en tydelig distriktsprofil. I perioden 2022–2025 gikk 22 prosent av forprosjektene til bedrifter i de minst sentrale kommunegruppene, hvor 17 prosent av landets aktive bedrifter holder til. Fylkeskommunene har benyttet sitt handlingsrom til å tilpasse ordningen til regionale behov og næringsstrukturer. Selv om organisering og virkemiddelbruk varierer, samarbeider fylkeskommunene tett og lærer av hverandre. Denne regionale tilpasningen vurderes i hovedsak som en styrke.

Strukturelle utfordringer i virkemiddelkjeden
Den største utfordringen i dag ligger i overgangen fra små forprosjekter til større FoU-prosjekter (som innovasjonsprosjekt i næringslivet [IPN]). Spranget videre er ofte for stort for små og forskningsuvante bedrifter. Etter avviklingen av den statlige finansieringen til Regionale forskningsfond (RFF) har det oppstått regional variasjon: Enkelte fylkeskommuner har hatt finansielt handlingsrom til å etablere egne «trinn 2»-ordninger, mens andre mangler et slikt mellomtrinn. Dette gjør det krevende å nå opp til Forskningsrådets ordninger.

Konsekvenser ved avvikling og nye virkemidler

Evalueringen belyser også konsekvensene dersom staten avvikler bevilgningen til FORREGION. Nye nasjonale lavterskeltilbud (som Forskningsrådets Koblingsboks) gir direkte finansiering til samarbeid, men forutsetter i stor grad at bedriften og forskningsmiljøet allerede har kontakt. Våre funn viser at mange små og distriktsbaserte bedrifter trenger oppsøkende veiledning, mobilisering og behovsavklaring for i det hele tatt å definere et forskningsbehov. Ren finansiering kan derfor ikke erstatte den oppsøkende mobiliseringsmotoren som kompetansemeglerne utgjør.

Hovedanbefalinger

1. Beholde og videreutvikle mobiliseringsfunksjonen: Oppsøkende kompetansemegling og lavterskel forprosjekter må ivaretas som avgjørende funksjoner for å nå FoU-umodne bedrifter, spesielt i distriktene.
2. Styrke felles dokumentasjon og synlighet: Fylkeskommunene bør etablere en mer ensartet registreringspraksis for megleraktiviteten for å gi bedre styringsinformasjon og dokumentere ordningens samlede nasjonale verdi, uten at dette skaper unødvendig rapporteringsbyråkrati.
3. Avklare regionale «trinn 2»-løsninger: Fylkeskommunene og statlige aktører bør søke å ta vare på mellomtrinnet i forskningstrappen for å hindre at lovende forprosjekter stanser opp før de når nasjonale programmer.

Innholdsfortegnelse

1. Bakgrunn, formål og problemstillinger 1
1.1 Evalueringens formål og problemstillinger 2
1.2 Rapportens videre oppbygning 3

2. Metode og datagrunnlag 4
2.1 Dokumentanalyse 4
2.2 Søknads-, saksbehandlings- og registerdata 4
2.3 Spørreundersøkelse til bedriftene 5
2.4 Intervjuer 6
2.5 Bruk av kunstig intelligens 7

3. Rasjonale og tidligere erfaringer 8
3.1 Teoretisk og samfunnsøkonomisk rasjonale 8
3.2 Erfaringer fra VRI og tidlige evalueringer av FORREGION 10
3.3 FORREGION i fylkeskommunal regi og et endret virkemiddellandskap 12

4. Hvem når FORREGION? 13
4.1 Hvem er målgruppen? 13
4.2 Faktiske kjennetegn og tidligere FoU-erfaring 15
4.3 Hvordan skjer mobiliseringen? 16
4.4 Omfang, tildelinger og geografisk fordeling fra 2022 18
4.5 Kort drøfting av hvem FORREGION når 23

5. Dette oppnår bedriftene 25
5.1 Resultater av kompetansemeglingen 25
5.2 Resultater av forprosjektene 32
5.3 Kort drøfting av resultatene 38

6. Den regionale modellens betydning 39
6.1 Organisering og prioritering 39
6.2 Kort drøfting av den regionale modellens betydning 44

7. Konklusjon og anbefalinger 46
7.1 Hovedfunn og konklusjon 46
7.2 Utfordringer og anbefalinger 47
7.3 FORREGION ved et veiskille 49

Litteratur 52

1. Bakgrunn, formål og problemstillinger

Norsk næringsliv står overfor betydelige omstillingskrav, hvor evnen til å omsette forskningsbasert kunnskap til praktisk innovasjon er en avgjørende konkurransefaktor. Samtidig opplever mange små og mellomstore bedrifter – særlig i distriktene – at terskelen inn til forskningsverdenen og det nasjonale virkemiddelapparatet er høy. Forskningsbasert innovasjon i regionene (FORREGION) ble etablert nettopp for å bygge bro over denne avstanden, ved å fungere som en lavterskel inngangsport for bedrifter med liten eller ingen FoU-erfaring.

Denne evalueringen kommer på et viktig og brytningsfylt tidspunkt. Med forvaltningsreformen i 2022 fikk fylkeskommunene det fulle operative ansvaret for ordningen, noe som forsterket deres rolle som regionale utviklingsaktører og åpnet for større lokal tilpasning innenfor rammene av Kommunal- og distriktsdepartementets (KDD) forskrift. Samtidig gjennomføres evalueringen i en periode hvor rammene for den regionale forsknings- og innovasjonsinnsatsen drøftes fortløpende i nasjonale budsjettprosesser. Rapportens formål er derfor todelt: Den skal dokumentere hvilke faktiske resultater FORREGION skaper ute i bedriftene, og gi et empirisk grunnlag for å vurdere merverdien av den regionale forvaltningsmodellen.

1.1 Hva er FORREGION

FORREGION (Forskningsbasert innovasjon i regionene) har siden 2017 vært et sentralt virkemiddel for å senke terskelen for samarbeid mellom næringslivet og forskningsmiljøene. Ordningen bygger videre på erfaringene fra VRI-programmet (2007–2017) (se kapittel 3.2 Erfaringer fra VRI og tidligere evalueringer av FORREGION).

FORREGIONs formål er å få flere bedrifter til å bruke forskning i sitt innovasjonsarbeid og å mobilisere næringslivet til å benytte andre virkemidler for forskning, som Norges forskningsråds nasjonale programmer eller internasjonale ordninger (FOR-2024-05-22-809). Målgruppen er bedrifter som har liten eller ingen erfaring med forskning, men midler kan også tildeles bedrifter som har noe forskningserfaring. Ordningens virkemidler kan oppsummeres slik[1]:

- **Kompetansemegling:** diskuterer prosjektideer og kobler bedrift med relevant støtteordning og FoU-miljø. Kompetansemegleren er en kvalifisert rådgiver som tilbyr gratis veiledningshjelp til bedrifter for å finne rett forskningskompetanse.
- **Forprosjekt:** mindre FoU-prosjekter som forberedelse til senere større FoU-prosjekt

[1] https://lovdata.no/nav/forskrift/2022-02-11-250

- **Mobilitetsprosjekt:** a) forsker til låns, der forsker jobber en periode i en bedrift, b) der person i bedrift hospiterer en periode i forskningsorganisasjon, eller c) studenter tilbringer periode i bedrift knyttet til master/bacheloroppgave
- **Nettverksmøte:** samler flere aktører til felles diskusjoner om FoU-muligheter

Tilskudd tildeles i samsvar med EØS-avtalens regler for statsstøtte (hovedsakelig som bagatellmessig støtte eller under gruppeunntaket GBER), og det kreves normalt medfinansiering eller egeninnsats fra bedriftene.

Denne evalueringen tar hovedsakelig for seg virkemidlene kompetansemegling og forprosjekt, og har i mindre grad undersøkt mobilitetsprosjekter og nettverksmøter.

1.2 Evalueringens formål og problemstillinger

Hovedformålet med evalueringen er å fremskaffe ny kunnskap om i hvilken grad FORREGION har bidratt til økt bruk av forskning i næringslivets innovasjonsarbeid, samt hva den regionale organiseringen etter 2022-reformen har betydd for å mobilisere bedrifter med liten eller ingen tidligere FoU-erfaring. Evalueringen skal gi fylkeskommunene og statlige myndigheter et solid praktisk og strategisk kunnskapsgrunnlag for den videre utviklingen av det regionale og nasjonale virkemiddelapparatet.

For å fange opp både resultatene ute i næringslivet og merverdien av den regionale forvaltningsmodellen, tar evalueringen for seg følgende overordnede hovedproblemstilling: *I hvilken grad har FORREGION bidratt til at flere bedrifter tar i bruk forskning i sitt innovasjonsarbeid, og hvilken betydning har den regionale arbeidsformen hatt for å nå og mobilisere bedrifter som ellers i liten grad ville benyttet forsknings- og innovasjonsvirkemidler?*

For å besvare hovedproblemstillingen er analysen strukturert rundt fire overordnede temaområder:

- **Målgruppe og rekkevidde:** Hvilke bedrifter nås (målt i geografi, størrelse og næringstilhørighet), og i hvilken grad treffer ordningen bedrifter i distriktsområder og virksomheter uten tidligere FoU-erfaring?
- **Resultater for bedriftene:** Fører deltakelse til varig kontakt med forskningsmiljøer, videre FoU-prosjekter og opplevd nytte for virksomhetenes innovasjonsarbeid? Har FORREGION bidratt til å koble bedriftene med relevante forskningsmiljøer i hele landet, eller ser vi en primært lokal/regional forankring?
- **Den regionale modellens betydning:** Hvordan har fylkeskommunene organisert og forvaltet ordningen etter at forvaltningsansvaret ble overført i 2022, og

hvilken rolle spiller kompetansemeglerne, fylkeskommunene og de regionale nettverkene i dette arbeidet?

- **Læring og videreutvikling:** Hvilke anbefalinger bør gis til regionale og nasjonale myndigheter for den fremtidige organiseringen og innretningen av virkemidler som skal styrke samspillet mellom næringslivet og forskningsmiljøene?

1.3 Rapportens videre oppbygning

Rapportens videre struktur følger de fire temaområdene direkte, etter at det metodiske og teoretiske fundamentet for evalueringen først er etablert. Kapittel 2 redegjør for evalueringens datagrunnlag og metodiske tilnærming, inkludert bruk av registerdata, spørreundersøkelser og kvalitative intervjuer. Kapittel 3 beskriver ordningens rasjonale, oppsummerer tidligere erfaringer og belyser FORREGIONs plass i det regionale virkemiddelapparatet.

De empiriske analysekapitlene følger deretter i logisk rekkefølge. Kapittel 4 belyser ordningens målgruppe, geografiske spredning og rekkevidde, mens kapittel 5 analyserer resultatene, atferdsendringene og nytteverdien for bedriftene. Videre vurderer kapittel 6 den regionale modellens organisering, forvaltning og merverdi etter 2022-reformen. Avslutningsvis samler kapittel 7 de overordnede konklusjonene og utformer strategiske anbefalinger for den fremtidige organiseringen og innretningen av virkemidler som skal styrke samspillet mellom næringslivet og forskningsmiljøene.

2. Metode og datagrunnlag

Hovedpunkter om metode:

- Det er gjennomført en dokumentanalyse av tidligere evalueringer av VRI og FORREGION, samt ordningens regelverk
- Det er gjennomført en KI-støttet analyse av søknads- og registerdata for å kartlegge hvem ordningen når, og bedriftenes videre FoU-aktivitet
- Det er gjennomført en spørreundersøkelse med svar fra 151 bedrifter som har benyttet ordningen
- Det er gjennomført 35 intervjuer med fylkeskommunale koordinatorer, kompetansemeglere og forskere

Denne evalueringen undersøker i hvilken grad FORREGION har bidratt til at flere bedrifter tar i bruk forskning i sitt innovasjonsarbeid, og hvilken betydning den regionale arbeidsformen har hatt for å nå og mobilisere bedrifter til å benytte forsknings- og innovasjonsvirkemidler. I arbeidet kombinerer vi kvantitative og kvalitative metoder. For å belyse ordningen fra flere sider bygger analysen på fire primære datakilder: dokumentanalyse, søknads- og saksbehandlingsdata, spørreundersøkelse til bedrifter og intervjuer med sentrale aktører (fylkeskommuner, kompetansemeglere og forskningsmiljøer).

2.1 Dokumentanalyse

Dokumentanalysen er presentert i kapittel 3 og oppsummerer eksisterende kunnskap om programmet FORREGION og forløperen VRI. Analysen systematiserer programmenes utvikling og erfaringer og baserer seg på to kategorier av dokumenter:

- **Tidligere evalueringer og utredninger:** Oxford Researchs underveisevaluering av VRI (2012), Forskningsrådets sluttrapport for VRI (2007–2017) og SINTEFs følgeevaluering av FORREGION (2018–2020).
- **Formelt rammeverk:** Forskrift om tilskudd til forskningsbasert innovasjon i regionene.

2.2 Søknads-, saksbehandlings- og registerdata

For å kartlegge ordningens omfang, rekkevidde og bedriftssammensetning er data hentet og analysert fra tre hovedkilder:

- **Søknadsdata fra Norges forskningsråd (2017–2026):** Et samlet uttrekk av saksbehandlings- og søknadsdata for forprosjekter, bestående av samtlige innvilgede og avslåtte saker i perioden.
- **Fylkeskommunale data for kompetansemegling (2025):** Oversikt over bedrifter som mottok kompetansemegling i 2025. Datagrunnlaget er avgrenset til 2025 av kapasitetshensyn, da dataene i stor grad måtte innhentes manuelt fra de enkelte kompetansemeglermiljøene. Selv om detaljnivå og registreringspraksis varierer noe mellom fylkene, gir utvalget et godt bilde av megleraktiviteten.
- **Registerdata over tildelinger fra andre virkemiddelaktører:** Registrerte tildelinger fra SkatteFUNN, Norges forskningsråd, Innovasjon Norge og EU-ordninger, koblet direkte mot bedrifter som har gjennomført forprosjekter i FORREGION.

Prosjektdataene er supplert med registeropplysninger om næring, geografi og antall ansatte. Geografisk rekkevidde analyseres med SSBs sentralitetsindeks. Ved sammenligninger over tid bruker vi dagens fylkesgrenser, mens fylkeskommunen som forvaltet prosjektet brukes i analyser av regional praksis. Opplysninger om antall ansatte finnes bare for en del av virksomhetene og viser dagens størrelse. De brukes derfor med varsomhet.

Koblingen mot andre forsknings- og virkemiddeldata brukes til å identifisere registrert tidligere FoU-aktivitet og senere aktivitet etter FORREGION. Datagrunnlaget dekker ikke all tidligere aktivitet, og fravær av registrerte prosjekter kan ikke tolkes som at virksomheten var FoU-umoden. I analysen av senere aktivitet skiller vi mellom forskningsaktivitet og bredere bruk av virkemiddelapparatet. Kildene dekker heller ikke alle innsendte søknader og avslag, og registrert senere aktivitet er derfor et minimumsmål.

Etter en kvalitetssikring av organisasjonsformene inngår 1 359 forprosjekter fordelt på 1 284 registrerte prosjektmottakere i bedriftsevalueringen.

2.3 Spørreundersøkelse til bedriftene

Vi har gjennomført en digital spørreundersøkelse blant bedrifter som mottok kompetansemegling i 2025 og/eller hadde forprosjekt i perioden 2022–2026. Undersøkelsen ble avgrenset til nyere deltakere for å redusere problemer med erindring og for å belyse erfaringer med dagens innretning av FORREGION.

Skjemaet har ulike løp avhengig av hvilken oppfølging virksomheten har mottatt. Bedrifter som har benyttet kompetansemegling har svart på spørsmål om behovsavklaring, virkemiddelapparatet og videre forløp. Bedrifter som har gjennomført forprosjekt har i tillegg blitt spurt om forskningssamarbeidet og prosjektresultater.

Spørreundersøkelsen mottok 151 svar. Antall svar varierer noe mellom spørsmålene, og oppgis derfor for den enkelte figur og analyse.

Respondentene er geografisk spredt, og alle fylkene er representert i undersøkelsen. Antallet svar varierer imidlertid betydelig mellom fylkene. Mens Oslo, Akershus, Trøndelag og Vestland har mellom 14 og 19 svar fra bedrifter, har enkelte fylker bare én til tre. Undersøkelsen brukes derfor primært til analyser på nasjonalt nivå. Resultatene brukes primært til å beskrive erfaringene blant respondentene og til å teste og nyansere funn fra registerdata og intervjuer.

2.4 Intervjuer

For å avdekke organisatoriske erfaringer, forvaltningspraksis og samhandlingsdynamikk som ikke fanges opp av de kvantitative dataene, er det gjennomført semistrukturerte dybdeintervjuer med fylkeskommunale koordinatorer, kompetansemeglere og forskere som selv har deltatt i FORREGION-prosjekter. Intervjuene brukes både til å forklare mekanismer bak de kvantitative funnene og til å belyse styrker, svakheter og variasjon i hvordan ordningen fungerer i praksis.

- **FORREGION-ansvarlige i fylkeskommunene (15 intervjuer):** Vi har gjennomført intervjuer med programansvarlige i samtlige fylkeskommuner. Intervjuene beskriver fylkeskommunens organisering og forvaltning, programmets strategiske forankring og rammebetingelser etter 2022. I analysen har vi lagt særlig vekt på å identifisere vellykkede organisatoriske grep og god forvaltningspraksis som kan gi læring på tvers av fylkeskommunene.
- **Kompetansemeglere (15 intervjuer):** Én kompetansemegler er intervjuet fra hvert fylke. Utvalget dekker ulike næringssektorer og organisatoriske tilknytninger (forskningsinstitutter, universiteter/høgskoler og innovasjonsselskaper/næringshager). Intervjuene belyser hvordan meglerne arbeider for å mobilisere og veilede bedrifter og hva som fremstår som avgjørende for om en bedrift går videre til mer omfattende FoU- og innovasjonsløp.
- **Forskningsaktører (5 intervjuer)**: Det er gjennomført intervjuer med forskere som selv har deltatt i FORREGION-prosjekter. Intervjudeltakerne ble valgt fra fem av de mest benyttede forskningsmiljøene i programmet. Intervjuene tar utgangspunkt i konkrete samarbeid med bedrifter, hvordan kontakten oppsto, kvaliteten på koblingen, bedriftens utgangspunkt, hva forprosjektet ga grunnlag for og hvilke barrierer som eventuelt har hindret videre samarbeid.

2.5 Bruk av kunstig intelligens

Kunstig intelligens (KI) er brukt som støtteverktøy i flere deler av evalueringen. Vi har benyttet ChatGPT fra OpenAI til KI-støttet bearbeiding av datamaterialet. I registerdataanalysen er KI brukt til å støtte strukturering, kategorisering og kvalitetssikring av data og analyser. KI er også brukt til å gå gjennom avgrensede problemstillinger i anonymisert intervjumateriale og i spørreundersøkelsen, blant annet for å sammenstille svar og undersøke variasjon på tvers av datakilder. Ved slik bruk er materialet anonymisert på forhånd, og personidentifiserende opplysninger er ikke lagt inn i KI-verktøyet. Informanter har hatt adgang til å avslå slik bruk av KI.

KI er videre brukt som støtte til renskrivning og omskriving av tekst, teknisk kvalitetssikring av rapporten og utarbeiding av utkast til oppsummeringer og sammendrag. Alle registeranalyser og formuleringer som inngår i rapporten, er gjennomgått og vurdert av prosjektteamet.

3. Rasjonale og tidligere erfaringer

Hovedpunkter:

- Det samfunnsøkonomiske rasjonale for FORREGION er velbegrunnet
- Som en videreutvikling av VRI er FORREGION spisset mot bedriftenes direkte FoU-bruk, der kompetansemegling har vist seg effektivt for å koble virksomheter til forskningsmiljøer og støtteapparat
- Fylkeskommunene overtok ansvaret i 2022, med større rom for regional tilpasning

Offentlige virkemidler for forskningsbasert innovasjon begrunnes i behovet for å korrigere markedssvikter og systemsvikter som gjør at samfunnsøkonomisk lønnsomme FoU-prosjekter ikke gjennomføres. For distriktsnæringsliv og små og mellomstore bedrifter (SMB-er) er barrierene ofte knyttet til manglende absorpsjonskapasitet, høye transaksjonskostnader og kognitiv avstand til forskningsmiljøene.

Siden 2007 har virkemidler for regional forskningsmobilisering utviklet seg fra et bredt systemfokus på samhandling i regionalt næringsliv (VRI-programmet) til et mer spisset bedriftsrettet mobiliseringsapparat (FORREGION). Dette kapittelet etablerer det faglige og empiriske fundamentet for evalueringen. Først redegjøres det for det samfunnsøkonomiske og innovasjonsteoretiske rasjonalet for FORREGION. Deretter gjennomgås eksisterende kunnskap og lærdommer fra forløperne VRI og tidlige følgeforskningsrapporter av FORREGION, før kapittelet avrundes med en drøfting av ordningens plassering i det nåværende regionale virkemiddellandskapet.

3.1 Teoretisk og samfunnsøkonomisk rasjonale

En første og avgjørende forutsetning for legitimeringen av offentlige næringsrettede virkemidler som FORREGION, er at det eksisterer et tydelig samfunnsøkonomisk rasjonale for statlig og regional intervenering. Statlig og regional risikoavlastning kan ikke begrunnes ut fra bedriftsøkonomiske hensyn eller som ren driftsstøtte til enkeltvirksomheter. Den må forankres i at uregulerte markedsmekanismer fører til en systematisk underinvestering i forskning og innovasjon. Virkemidlenes primære funksjon er å utløse FoU-aktiviteter som har en høy forventet samfunnsøkonomisk lønnsomhet, men hvor den bedriftsøkonomiske risikoen og avkastningen gjør at prosjektene ikke ville blitt gjennomført på ren kommersiell basis.

Det er nettopp for å lukke dette gapet mellom samfunnsøkonomisk nytte og bedriftsøkonomisk risiko at FORREGION har sin teoretiske og praktiske berettigelse. Ordningens samfunnsøkonomiske fundament hviler på etablert innovasjons- og regionaløkonomisk teori, der målet er å korrigere tre spesifikke markeds- og systemsvikter i skjæringspunktet mellom privat næringsliv og akademia:

- **Kunnskapsspillover og manglende tilegnbarhet:** Bedrifter som investerer i forskning og utvikling, klarer sjelden å hente ut den fulle økonomiske verdien av sin egen innsats. Kunnskapen som skapes, spres til omverdenen gjennom leverandører, kunder, konkurrenter og arbeidskraftmobilitet. Fordi den samfunnsøkonomiske avkastningen av FoU vesentlig overstiger den bedriftsøkonomiske avkastningen, vil et uregulert marked isolert sett føre til et lavere investeringsvolum enn det som er samfunnsmessig optimalt.
- **Informasjonsasymmetri og kognitive barrierer:** Særlig blant mindre og FoU-fremmede bedrifter eksisterer det en betydelig informasjonsmangel vedrørende hva forskning faktisk kan bidra med, hva relevante FoU-miljøer koster, og hvordan et faglig samarbeid struktureres. Bedriftene overvurderer ofte den faglige og økonomiske risikoen, og undervurderer gevinsten ved å ta i bruk forskningsbasert kunnskap. Dette skaper en høy kognitiv terskel for i det hele tatt å vurdere forskningssamarbeid.
- **Koordineringssvikt og transaksjonskostnader:** Å etablere et fungerende samspill mellom en privat bedrift og et akademisk forskningsmiljø krever krevende søk, nettverksbygging og «oversettelse» mellom bedriftens kommersielle behov og forskerens metodiske tilnærming. Uten en nøytral, oppsøkende koblingsaktør blir transaksjonskostnadene for høye til at slikt samarbeid oppstår uoppfordret i markedet.

Disse markeds- og systemsviktene har en særlig betydning for distriktsnæringslivet, der FORREGION ofte har sin største relativbetydning og utløsende effekt (addisjonalitet). Mens bedrifter i sentrale strøk nyter godt av geografisk og institusjonell nærhet til universiteter, høyskoler og spesialiserte institutter (agglomerasjonseffekter), mangler distriktsnæringslivet ofte denne tette, fysiske nærheten. FORREGIONs kompetansemegling fungerer i denne sammenhengen som en institusjonell avstandsreduserer. Gjennom lavterskel forprosjekter og næringsrettet veiledning bygges bedriftenes absorpsjonskapasitet, det vil si evnen til å identifisere, assimilere og utnytte ekstern forskningsbasert kunnskap kommersielt.

Forskningstrappen og atferdsaddisjonalitet

For å bygge ned disse barrierene og styrke bedriftenes absorpsjonskapasitet over tid, retter FORREGION seg mot å skape en varig endring i bedriftenes innovasjonsmønster og organisasjonskultur, såkalt atferdsaddisjonalitet. Mange bedrifter uten tidligere FoU-erfaring opplever den kognitive og praktiske terskelen inn mot forskningsverdenen som krevende. FORREGIONs primære funksjon er å fungere som en lavterskel inngangsport som hjelper bedriftene til gradvis å klatre oppover i forskningstrappen:

- **Fra idé til avklaring (de nederste trinnene i trappen):** Kompetansemegling og forprosjekter bistår FoU-fremmede bedrifter med å avklare behov, formulere forskbare problemstillinger og ta det første, ufarliggjorte steget inn i et forpliktende forskningssamarbeid.
- **Endret organisasjonskultur og FoU-kompetanse:** Gjennom gjennomførte forprosjekter endres bedriftenes holdninger til forskning. Virksomhetene bygger kompetanse til å etterspørre FoU på eget initiativ og integrere forskningsbasert kunnskap i egen strategi.
- **Videre klatring i trappen:** Deltakelsen gir bedriftene det nødvendige faglige og organisatoriske grunnlaget for å bevege seg videre til mer avanserte arenaer, slik som Forskningsrådets nasjonale programmer (f.eks. IPN og KSP), eller internasjonale programmer som Horisont Europa.

Et velbegrunnet samfunnsøkonomisk rasjonale

Slik vi vurderer det, er det det samfunnsøkonomiske rasjonalet bak FORREGION velbegrunnet. Det er overveiende sannsynlig at ordningen bidrar til å løse de påpekte markeds- og systemsviktene i praksis. Ved at kompetansemeglerne opptrer som en nøytral, oppsøkende tredjepart, reduseres transaksjonsskostnadene og de kognitive barrierene for bedrifter som mangler FoU-erfaring. Videre bidrar den statlige og regionale risikoavlastningen gjennom forprosjektmidler til at bedriftene tør å ta den innledende risikoen knyttet til kunnskapsgenerering som også samfunnet rundt drar nytte av. Slik rettes innsatsen direkte inn mot de punktene der sviktene i markedet og innovasjonssystemet er størst.

3.2 Erfaringer fra VRI og tidlige evalueringer av FORREGION

Fra system- til bedriftsperspektiv (2007–2017)

FORREGION er en videreutvikling av VRI-programmet (Virkemidler for regional FoU og innovasjon), som var Forskningsrådets viktigste regionale innovasjonssatsing fra 2007 til 2016. VRI var et komplekst systemvirkemiddel designet for å styrke samhandling og kunnskapsflyt mellom bedrifter, forskningsinstitusjoner og offentlige aktører gjennom to hovedpilarer: regionalt forankrede samhandlingsprosjekter og innovasjonsfaglig forskning.

Sluttrapporten for VRI viste at over 5 000 enkeltbedrifter og om lag 1 000 aktører fra det regionale støtteapparatet var involvert i løpet av tiårsperioden. Programmet bidro til økt FoU-aktivitet og et mer regionalt orientert Forskningsråd. Samtidig konkluderte Oxford

Researchs midtveisevaluering i 2012 med at systemperspektivet i VRI ofte overskygget bedriftsperspektivet. Evalueringen anbefalte å skille den akademiske innovasjonsforskningen fra det operative mobiliseringsarbeidet rettet mot bedriftene, samt at kompetansemeglere måtte megle mot de mest egnede forskningsmiljøene nasjonalt, ikke kun innenfor egen fylkesgrense.

Etableringen og følgeforskningen av FORREGION (2017–2021)

Da FORREGION ble etablert i 2017, ble innretningen spisset. Den akademiske innovasjonsforskningen ble løftet ut, mens kjerneelementer som kompetansemegling og mobiliseringsprosjekter ble videreført. Det opprinnelige FORREGION-programmet besto av tre hovedelementer:

- **Bedriftsmobilisering**: Lavterskel bistand til førsteprosjekter og FoU-fremmede bedrifter.
- **Kapasitetsløft**: Tildeling av midler til universiteter og høyskoler for å bygge opp næringsrelevant kompetanse og studietilbud i regionene.
- **Strategisk dialog:** Møteplasser og læringsarenaer mellom Forskningsrådet, fylkeskommunene og regionale aktører.

Følgeforskningen av FORREGION (bl.a. Finne mfl., 2019; Finne & Torvatn, 2020) dokumenterte at kompetansemeglingen sto «fjellstøtt» som virkemiddel. Bedriftene etterspurte bistand til to hovedbehov: å finne finansiering til avgrensede utviklingsoppgaver, og å avklare forskbare problemstillinger i samarbeid med relevante fagmiljøer. Følgeforskningen avdekket også at én av fem bedrifter gikk videre til større forskningsprosjekter, mens mange benyttet kompetansemeglingen som en generell inngangsport til det øvrige virkemiddelapparatet.

Samtidig stilte følgeforskningen spørsmål ved om en dreining der kompetansemeglere i mindre grad kom direkte fra FoU-institusjonene, kunne skyve meglerrollen mot enklere virkemiddelmegling heller enn krevende forskningsmegling. Fra fylkeskommunenes ståsted blir imidlertid denne bredden ofte ansett som en styrke. I rollen som regionale samfunnsutviklere legger fylkeskommunene vekt på at kompetansemeglingen skal fungere som en lavterskel inngangsport til hele virkemiddelapparatet, der oppgaven like fullt handler om å henvise bedrifter videre dersom forskning ikke er det rette verktøyet.

Det var nettopp denne forståelsen av regional tilstedeværelse og behovet for å se forskningsmobilisering i sammenheng med den øvrige regionalpolitikken som styrket argumentet for lokal forankring. Erfaringene fra VRI og den tidlige fasen av FORREGION la dermed grunnlaget for at fylkeskommunene i økende grad ble ansett som de nærmeste til å styre den regionale mobiliseringsinnsatsen, noe som la opptakten til at det operative forvaltningsansvaret ble overført til fylkeskommunene i forbindelse med regionreformen.

3.3 FORREGION i fylkeskommunal regi og et endret virkemiddellandskap

Overføringen av det operative forvaltningsansvaret til fylkeskommunene representerte et betydelig skifte i ordningens organisering. Fra å være et nasjonalt utformet program under Forskningsrådet, ble det operative ansvaret overført til fylkeskommunene i forbindelse med regionreformen, og fra 2022 har FORREGION vært en fylkeskommunalt forvaltet ordning regulert gjennom en egen forskrift utarbeidet av KDD.

I den nåværende strukturen er virkemidlene forenklet og konsentrert rundt fire hovedelementer: kompetansemegling, forprosjekter, mobilitetsprosjekter og nettverksmøter (mens ordningen Kapasitetsløft ble tilbakeført til Forskningsrådet). Forskriften slår fast at kompetansemeglingen har en dual rolle: Meglerne skal både koble bedrifter til FoU-miljøer (forskningsmegling) og henvise videre til andre deler av støtteapparatet dersom bedriftens behov ikke krever forskning (virkemiddelmegling).

Samspillet med det øvrige regionale apparatet

Etter at ansvaret ble overført til fylkeskommunene, har FORREGION i mange regioner blitt tett integrert med den øvrige regionale næringsstrukturen, herunder næringshager og inkubatorer i Siva-strukturen. Dette har bidratt til å redusere farene for dobbeltarbeid ved at næringshagene benytter sin lokale tilstedeværelse til å fange opp bedrifter, mens FORREGION tilfører spesialiserte kompetansemeglere og finansielt handlingsrom for FoU-forprosjekter. Samtidig som det regionale samspillet har blitt tettere, har bortfallet av den statlige, øremerkede bevilgningen til Regionale forskningsfond (RFF) endret betingelsene for den såkalte «forskningstrappen». I regioner der fylkeskommunene ikke har hatt økonomiske rammer til å videreføre egne regionale forskningsfond, har avstanden mellom et lite FORREGION-forprosjekt og et fullskala nasjonalt hovedprosjekt i Forskningsrådet blitt markant større.

Rammebetingelser og politisk usikkerhet

Ordningen befinner seg i dag i et krevende spenningsfelt. Til tross for at følgeforskning og regional praksis peker på høy finansiell og atferdsmessig addisjonalitet — særlig i distriktsområder — har den statlige finansieringen av FORREGION vært gjenstand for tilbakevendende drøftinger og usikkerhet i de nasjonale budsjettprosessene.

Siden det ikke er gjennomført systematiske evalueringer av FORREGION etter at fylkeskommunene overtok forvaltningsansvaret, er kunnskapsbehovet stort. De påfølgende analysekapitlene i denne rapporten vil derfor gi et empirisk grunnlag for å vurdere hvordan den regionale modellen i praksis fungerer, og hvilke faktiske resultater ordningen skaper for norsk næringsliv.

4. Hvem når FORREGION?

Hovedfunn:

- FORREGION når i hovedsak nye deltakere, men mange har tidligere erfaring med FoU, forskningsmiljøer eller virkemiddelapparatet
- Målgruppen er mer sammensatt enn kun «FoU-erfarne» og «FoU-umodne» bedrifter. Forskningsbehov, motivasjon, kapasitet og økonomi har også betydning for om et forprosjekt er aktuelt
- Fylkeskommunene avgrenser målgruppen ulikt gjennom blant annet tematiske prioriteringer og ulik praksis overfor blant annet gründere og enkeltpersonsforetak
- Etter at fylkeskommunene overtok forvaltningsansvaret har det årlige antall forprosjekter gått noe ned, mens den gjennomsnittlige tildelingen per prosjekt har økt
- FORREGION når bedrifter over hele landet, men har sin største relative betydning ved å bringe forskningsbasert innovasjon ut til distriktene

Dette kapittelet undersøker hvem FORREGION er ment å nå, hvilke bedrifter som faktisk deltar i ordningen, og hvordan disse mobiliseres inn. Vi analyserer bedriftenes tidligere FoU-erfaring, næringstilhørighet, geografiske spredning og sentralitet. Kapittelet belyser også hvordan omfanget og fordelingen av forprosjekter og mobiliseringsinnsats har utviklet seg etter at fylkeskommunene overtok forvaltningsansvaret.

4.1 Hvem er målgruppen?

FORREGION skal få flere bedrifter til å bruke forskning i sitt innovasjonsarbeid. Foretak uten eller med liten forskningserfaring som jobber med å utvikle nye produkter, prosesser eller tjenester som kan styrkes ved hjelp av forskning, kan søke om tilskuddsmidler. Foretak som er eller har vært prosjektansvarlig i hovedprosjekt finansiert av Forskningsrådet, Regionale forskningsfond (RFF) eller EUs forskningsprogram, de siste fem år, regnes som erfarne FoU-foretak i denne sammenheng, og kan ikke søke (forskrift om tilskudd til forskningsbasert innovasjon i regionene FORREGION, 2022, § 1).

Gjennom intervjuene kommer det imidlertid frem et litt mer nyansert bilde. Flere påpeker at andre faktorer får betydning for om en bedrift anses som moden for å gjennomføre et forprosjekt. For det første må bedriften ha et utviklingsbehov som egner seg for forskning, og for det andre må bedriften være i stand til å prioritere et slikt prosjekt. Mange bedrifter som er i kontakt med FORREGION mangler kapasitet og økonomiske ressurser til å gjennomføre et forprosjekt. En koordinator forteller:

«Det har vært en liten dreining i FORREGION. Vi skal jo gjøre et oppdrag mot de som ikke har drevet med dette før, men samtidig skal vi få flere til å ta det i bruk. Det har jeg

jobba en del med det siste året. Kompetansemeglerne får mange henvendelser fra helt nyetablerte, som ikke er helt klar til å stå på egne bein. Så vi må ha flere av dem som kan løfte det videre. Mange av dem har ikke kapital, så vi jobber mer helhetlig for å se om flere kan komme seg videre.»

Koordinator

Flere kompetansemeglere og forskere peker på at de minste bedriftene kan ha størst behov for hjelp, men minst tid, likviditet og egenfinansiering. Det samme gjelder for målsettingen om at bedrifter skal gå videre med FoU-arbeid. En forsker beskriver hvordan en bedrift med tre ansatte kunne gjennomføre et lite FORREGION-prosjekt, men ikke hadde økonomi til å ta spranget videre til et større IPN-løp. For større og mer FoU-vante virksomheter kan deltakelse i FORREGION føre til raskere avklaring, bedre utforming av prosjektet, tilgang til finansiering eller en ny og mer treffsikker kobling til forskningskompetanse.

Hvem som i praksis inngår i målgruppen, avhenger også av hvordan fylkeskommunene har innrettet FORREGION. Vestland, Rogaland, Nordland og Trøndelag kobler ordningen relativt tett til regionale satsingsområder, mens blant annet Agder, Finnmark og Østfold har bredere eller mindre faste avgrensninger. Møre og Romsdal retter særlig oppmerksomhet mot maritim og marin næring, men holder ordningen åpen for andre bransjer. To koordinatorer forteller om to ulike måter dette prioriteres på:

«Vi gir til alle næringer som ber om det. Vi har strammet litt inn på to områder - vi er ikke opptatt av bedrifter som skal finne olje i Nordsjøen billigere og bedre, og ikke like opptatt av å gi midler til bedrifter som skal bruke KI på en ny måte.»

Koordinator

«Vi har tre overordnede tematiske områder. De er valgt ut fra politiske føringer. Vi har klima, miljø og energi, helse og omsorg og by-, sted- og regionutvikling. Generelt er vi opptatt av grønn omstilling og sirkulærøkonomi, så det ligger som en sånn paraply på våre ordninger.»

Koordinator

Det er også ulik praksis når det gjelder hvilke typer virksomheter fylkene ønsker å mobilisere. Dette kommer særlig til uttrykk i synet på gründere og nyetablerte bedrifter. I enkelte fylker vurderes gründere som en viktig målgruppe fordi de kan introduseres tidlig for forskningsbasert innovasjon. Andre peker på at mange oppstartsbedrifter først og fremst trenger kapital eller forretningsutvikling og ennå ikke har økonomi eller kapasitet til å gjennomføre et FoU-prosjekt. Tilsvarende varierer praksisen overfor enkeltpersonforetak. Noen fylker åpner for slike virksomheter, mens andre vurderer dem som mindre aktuelle fordi kravene til egeninnsats og økonomisk bæreevne kan være vanskelige å oppfylle.

Målgruppen for FORREGION er dermed ikke helt lik fra fylke til fylke, men formes av regionale næringspolitiske prioriteringer og fylkeskommunenes vurderinger av hvilke bedrifter som har forutsetninger for å få nytte av et FoU-prosjekt.

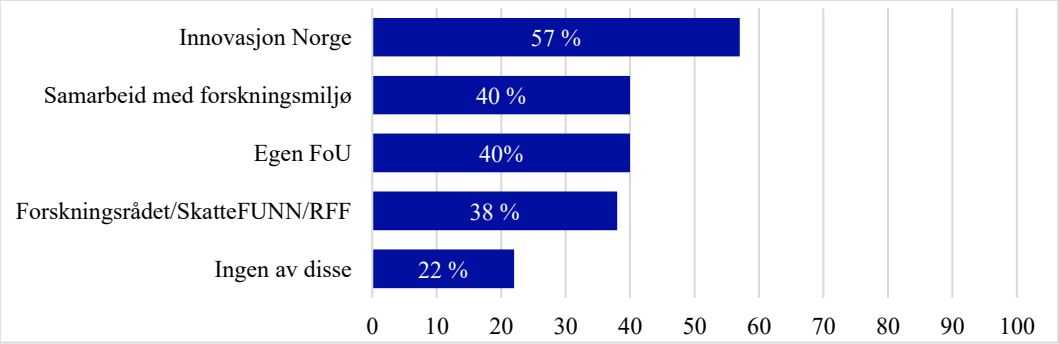
4.2 Faktiske kjennetegn og tidligere FoU-erfaring

FORREGION når i hovedsak nye deltakere, altså bedrifter som ikke har gjennomført forprosjekter tidligere. De 1 359 forprosjektene er fordelt på 1 284 registrerte prosjektmottakere. 71 virksomheter forekommer mer enn én gang. Av disse er 67 bedrifter registrert med to forprosjekter, mens fire er registrert med tre. Aktiviteten er dermed i hovedsak drevet av nye FORREGION-deltakere.[2]

At en bedrift er ny til et forprosjekt betyr imidlertid ikke at bedriftene nødvendigvis har vært uten tidligere FoU-erfaring. En bedrift kan ha brukt SkatteFUNN, Forskningsrådet eller andre virkemidler uten å ha vært registrert i FORREGION tidligere. I prosjektdataene finner vi at 32 av de 1 284 mottakerne hadde fått støtte til minst ett regionalt forskningsprosjekt før de mottok sitt første FORREGION-forprosjekt. Det reelle antallet kan være høyere, fordi datagrunnlaget ikke dekker all tidligere FoU-aktivitet.[3]

Bedriftenes egne svar gir et bredere bilde. Gjennom spørreundersøkelsen fremgår det at rundt fire av ti tidligere har samarbeidet med et forskningsmiljø eller drevet egen FoU, mens nær seks av ti har erfaring med Innovasjon Norge (figur 1). Om lag én av fem oppgir ingen av de aktuelle erfaringene. FORREGION når dermed både bedrifter som står relativt langt fra forskning og virksomheter som allerede har noe erfaring med FoU eller virkemiddelapparatet.

Figur 1: Tidligere erfaring med FoU og forsknings- og innovasjonsvirkemidler før kontakt med FORREGION. Flere svar mulig. (n=151)

Kilde: Oxford Research

[2] Foretak som er eller har vært prosjektansvarlig i hovedprosjekt finansiert av Forskningsrådet, Regionale forskningsfond (RFF) eller EUs forskningsprogram, de siste fem år, regnes som erfarne FoU-foretak i denne sammenheng, og kan ikke søke.
[3] Datagrunnlaget starter i 2017 og dekker ikke all tidligere aktivitet i f.eks. SkatteFUNN, øvrige programmer i Forskningsrådet, EU eller egenfinansiert FoU

Uavhengig av fylkeskommunenes ulike strategiske prioriteringer, ser vi at bedrifter fra «faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting og industri» tilhører den største gruppen som har mottatt tildeling til forprosjekt. Undersøkelsen viser at fordelingen mellom næringer har vært nokså stabil, med små forskjeller fra før og etter fylkeskommunene overtok forvaltningsansvaret. Samtidig er grupperingene nokså brede.

Tabell 1: Fordeling av FORREGION-forprosjekter etter næring, før og etter 2022

NACE-hovedgruppe	2018–2021 (n=671)	2022–2025 (n=518)
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	27 %	29 %
Industri	24 %	23 %
Informasjon og kommunikasjon	13 %	15 %
Jordbruk, skogbruk og fiske	10 %	9 %
Varehandel	8 %	6 %
Øvrige næringer	17 %	19 %

Kilde: Oxford Researchs bearbeiding av FORREGION-data. NACE beskriver registrert næring i tilgjengelige registerdata.

Intervjuene viser at enkelte bedriftsgrupper kan være mer krevende å mobilisere til forskning enn andre. Flere informanter trekker særlig frem reiselivsnæringen, der små økonomiske marginer, sesongdrift og begrenset tradisjon for forskningsbasert utvikling kan gjøre det vanskelig å etablere FoU-prosjekter. Også landbruk, bygg og anlegg og enkelte andre næringer nevnes, men her er erfaringene mer varierte.

4.3 Hvordan skjer mobiliseringen?

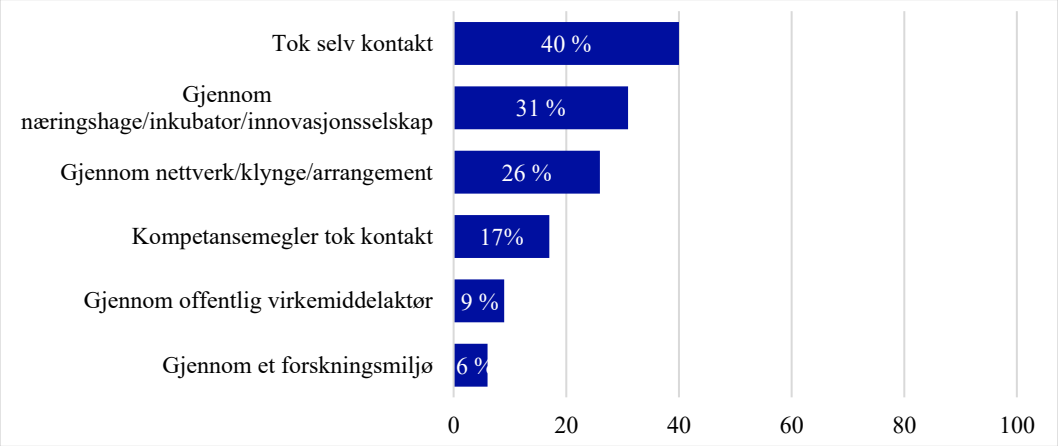
Mobiliseringen til ordningen skjer gjennom flere kanaler. Kompetansemeglerne bruker egne nettverk, næringshager, inkubatorer, klynger, arrangementer og direkte oppsøkende virksomhet. En kompetansemegler forteller at den første kontakten gjerne skjer gjennom et arrangement, men at dette er første steg videre til den mer viktige en-til-en-kontakten:

«Selve den første kontakten er på et møte eller en konferanse, gjerne. Ordningen er ikke veldig kjent, og man opplever stadig at det er mange som ikke kjenner den. Man kan komme nok i dialog til at man ber om en dialog eller et besøk - det er da man har mulighet til å komme skikkelig inn, når du hører deres problemstilling, hva de jobber med, du ser en FoU-utfordring. Noen ganger kan det være andre ting du ser de trenger, for eksempel markedsavklaring hos Innovasjon Norge, men det er å komme i den en-til-en-situasjonen som er det viktigste.»

Kompetansemegler

Figur 2 viser at fire av ti virksomheter selv tok kontakt med kompetansemegleren, mens 58 prosent oppgir minst én inngang gjennom nettverk, klynge, arrangement, næringshage, inkubator, innovasjonsselskap eller offentlig virkemiddelaktør. Direkte kontakt fra kompetansemegler er mindre vanlig. Det betyr ikke at den oppsøkende funksjonen er uviktig, men den første kontakten ser ut til å skje i et økosystem av relasjoner.

Figur 2: Hvordan virksomheten kom i kontakt med kompetansemegler. Flere svar mulig. (n=144)

Kilde: Oxford Research

At virksomheten selv tar kontakt kan også være utløst av tidligere møter, nettverk eller rådgivere. En kompetansemegler forteller at de sjelden trenger å oppsøke bedrifter:

«Vi har holdt på med dette lenge, så jeg har vært borti alt fra regionale prosjekter til EU-prosjekter. Vi får mange henvendelser, så det trenger nesten ikke markedsføring.»

Kompetansemegler

Intervjuene med forskningsmiljøene viser at det i enkelte tilfeller er forskeren som identifiserer FORREGION som finansieringsmulighet, selv om problemstillingen kommer fra bedriften. Mobiliseringen skjer dermed gjennom ulike kanaler. Når kompetansemeglingen er lagt til næringshager eller innovasjonsselskaper, inngår FORREGION gjerne som ett av flere virkemidler i en etablert bedriftsdialog. Kompetansemeglere i forskningsmiljøer bruker på sin side egne nettverk, FoU-møter og direkte henvendelser. I noen fylker samarbeider de også med aktører som står tettere på bedriftene. En fylkeskommune beskriver hvordan dette er organisert:

«Vi har gjort grep for at kompetansemeglerne skal være tilgjengelig der bedriftene er. […] Da sitter de en dag i måneden hos inkubatoren der bedriftene holder til.»

Koordinator

4.4 Omfang, tildelinger og geografisk fordeling fra 2022

Dataene viser at FORREGION har beveget seg mot færre, men større forprosjekter etter at fylkeskommunene overtok forvaltningsansvaret i 2022. Antallet forprosjekter per år har gått noe ned, samtidig som det brukes mer penger på hvert prosjekt.

I perioden 2018 – 2021 ble det gjennomført 671 forprosjekter, tilsvarende rundt 168 prosjekter i året. I 2022-2025 ble det gjennomført 518 forprosjekter, eller rundt 130 per år. Antallet forprosjekter har dermed gått ned med rundt 23 prosent. Samtidig har den gjennomsnittlige tildelingen per prosjekt økt fra rundt 210 000 til 263 000 kroner.

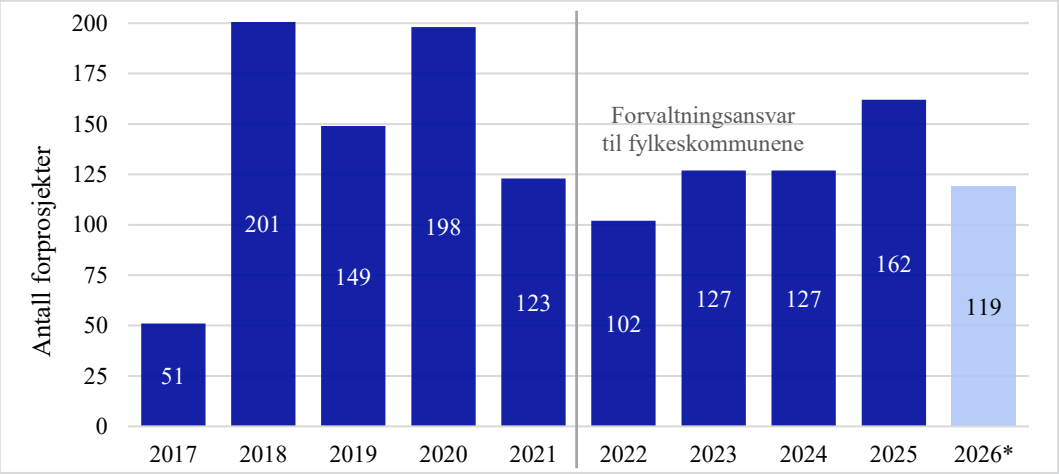
Tabell 2: Forprosjekter og tildelinger før og etter 2022

	2018–2021*	2022–2025
Antall forprosjekter	671	518
Gjennomsnitt per år	168	130
Tildelt beløp samlet	141 mill. kr	136 mill. kr
Gjennomsnittlig tildeling per år	35 mill. kr	34 mill. kr
Gjennomsnittlig tildeling per prosjekt	210 000 kr	263 000 kr
Median per prosjekt	200 000 kr	200 000 kr
Unike virksomheter	648	497

Kilde: Oxford Researchs bearbeiding av FORREGION-data
* Oppstartsåret 2017 er utelatt fra sammenligningen, ettersom aktiviteten var betydelig lavere dette året.

Figur 3 viser at det har vært nokså store årlige variasjoner i antall forprosjekter. Aktiviteten var høyest i 2018 og 2020, før den falt fram mot 2022. Etter at fylkeskommunene overtok forvaltningsansvaret falt antallet i 2022, og har deretter økt gradvis igjen. Utviklingen henger trolig sammen med rammene rundt ordningen. Intervjuene med koordinatorene i fylkeskommunene viser at fylkene har hatt (og har) ulike økonomiske rammer (se kapittel 4.2 Geografisk rekkevidde).

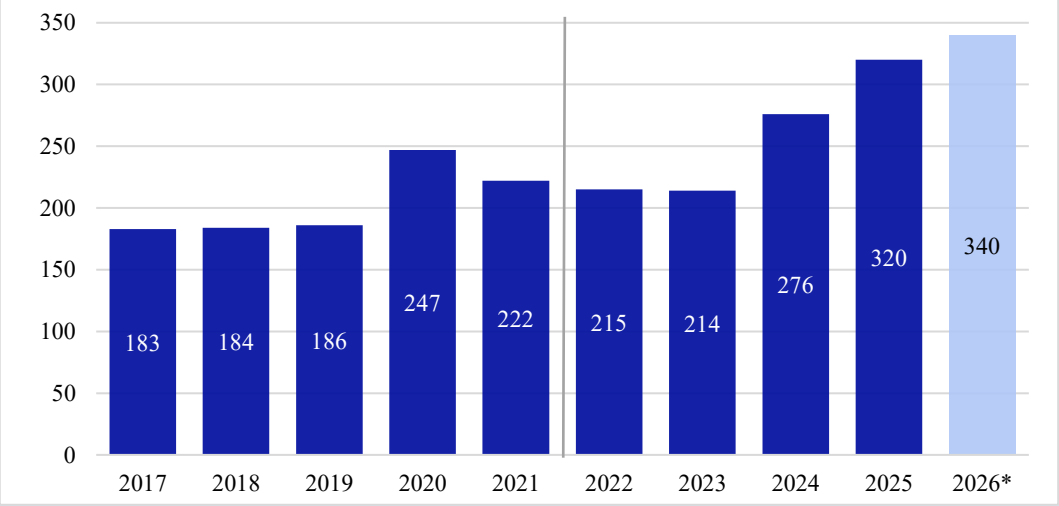
Figur 3: Antall FORREGION-forprosjekter per år

Kilde: Oxford Researchs bearbeiding av FORREGION-data. *2026 er ikke et avsluttet år

Den gjennomsnittlige tildelingen per prosjekt har økt de siste årene (figur 4). Dette henger sammen med at noen fylkeskommuner har økt grensen for maksbeløpet. I Agder er maksbeløpet for eksempel økt fra 200 000 til 300 000 kroner per forprosjekt. I Troms er dette økt til 500 000. Det innebærer at det finansieres færre forprosjekter innenfor den tilgjengelige rammen.

Figur 4: Gjennomsnittlig tildeling per prosjekt (1 000 kr)

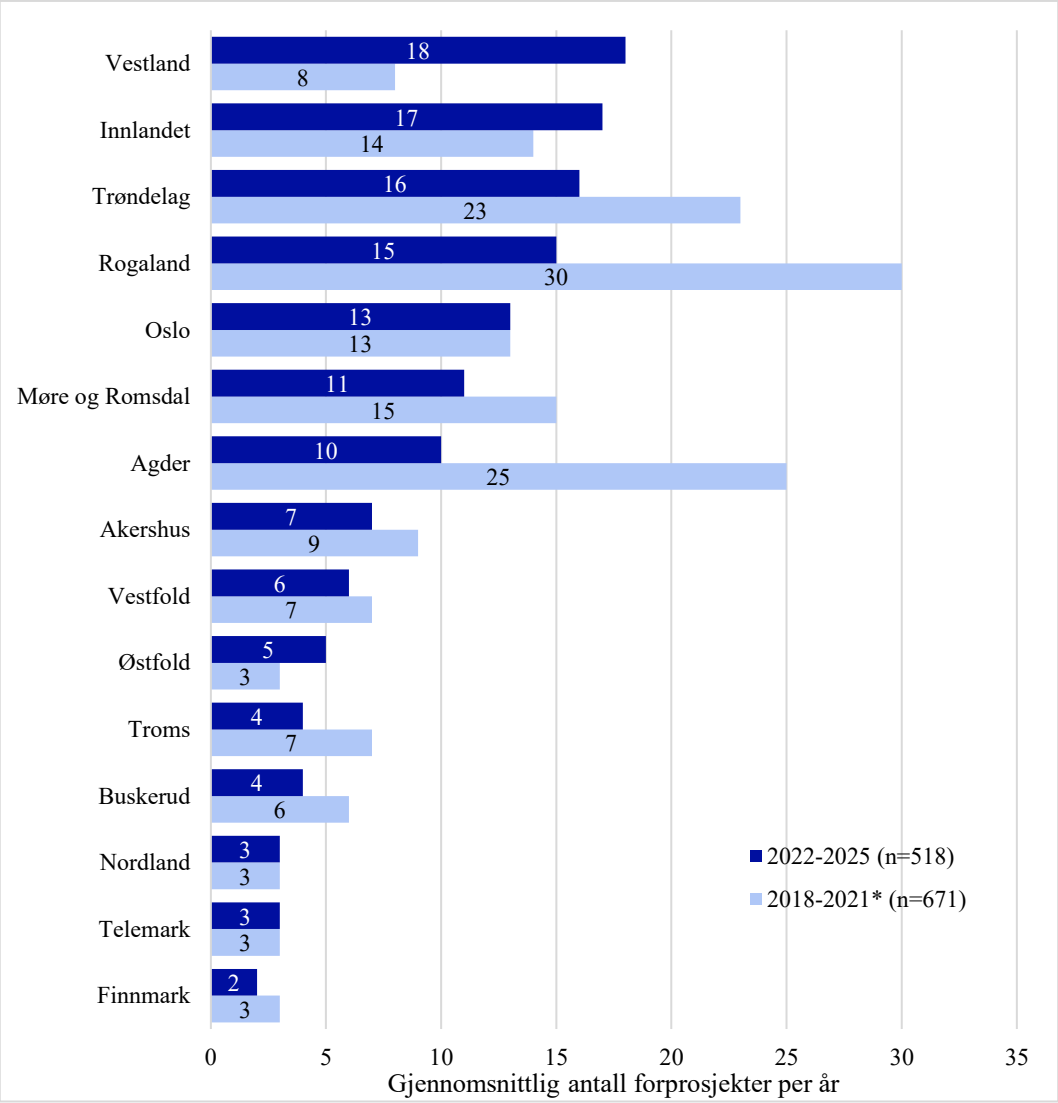
Kilde: Oxford Researchs bearbeiding av FORREGION-data. Beløp i løpende kroner. *2026 er ikke et avsluttet år.

Bildet etter 2022 er med andre ord sammensatt. Antallet forprosjekter falt da fylkeskommunene overtok ansvaret, men tok seg opp igjen, mens prosjektstørrelsen økte særlig mot slutten av perioden.

Fordeling etter fylke

Måten forprosjektene er fordelt mellom fylkene på, endret seg etter 2022. Figur 5 viser at Vestland og Innlandet har høyere aktivitet i 2022–2025 enn i 2018–2021. Nedgangen er størst i Rogaland og Agder, men aktiviteten har også gått ned i blant annet Trøndelag og Møre og Romsdal.

Figur 5: Fordeling av gjennomsnittlig antall FORREGION-forprosjekter per år etter fylke (n=1189)

Kilde: Oxford Researchs bearbeiding av FORREGION-data. Fylke er harmonisert til fylkesstruktur 2026.
* Oppstartsåret 2017 er utelatt fra sammenligningen, ettersom aktiviteten var betydelig lavere dette året.

Intervjuene viser at disponible midler, fylkeskommunal medfinansiering og andre regionale virkemidler varierer. I Agder er den samlede finansieringsrammen redusert etter

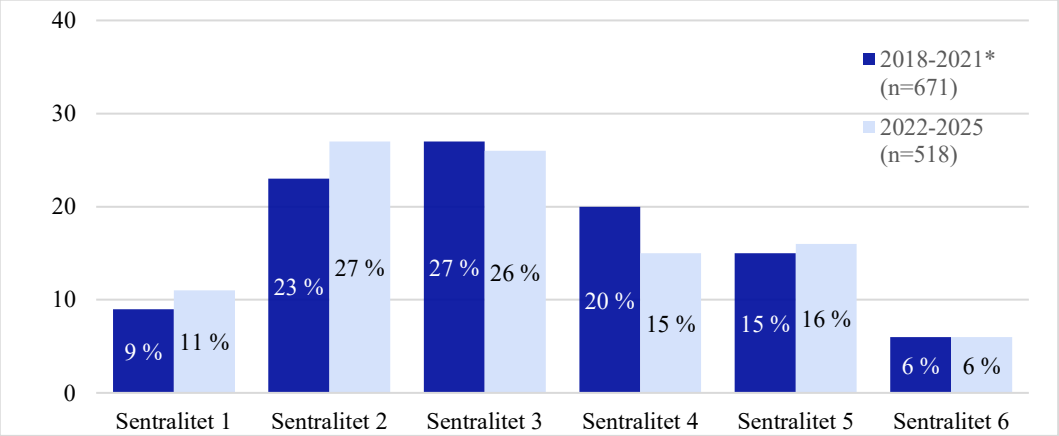
at fylkeskommunen sluttet å sette av egne midler til ordningen i 2022,[4] mens Nordland har enkelte år har kunnet øke aktiviteten gjennom bruk av restmidler fra Regionalt forskningsfond. De fylkesvise forskjellene må derfor ses i sammenheng med både økonomiske rammer, næringsstruktur og hvordan fylkene prioriterer mobiliseringsarbeidet.

Det er også store årlige variasjoner bak periodegjennomsnittene. Vestland har hatt en tydelig økning i antall forprosjekter fra 2022 til 2025. Rogaland hadde særlig høy aktivitet i 2018 og 2020, og en ny oppgang i 2025. Agder har gjennomgående lavere aktivitet etter 2022 enn i perioden 2018–2021.

Fordeling etter sentralitet

Undersøkelsen viser at fordelingen av forprosjekter etter sentralitet har vært nokså stabil.[5] Om lag én av fem forprosjekter ligger i de to minst sentrale kommunegruppene, både før og etter 2022. Endringen i den geografiske fordelingen skjer først og fremst mellom de mer sentrale kommunene. Andelen i sentralitetsklasse 4 har gått ned, mens andelen i klasse 2 har økt. I de minst sentrale kommunene er andelen omtrent uendret, på seks prosent.

Figur 6: Fordeling av FORREGION-forprosjekter etter sentralitet (n=1189)

Kilde: Oxford Researchs bearbeiding av FORREGION-data og SSBs sentralitetsindeks.
* Oppstartsåret 2017 er utelatt fra sammenligningen, ettersom aktiviteten var betydelig lavere dette året.

Sett opp mot hvor landets bedrifter er lokalisert, har ordningen en viss distriktsprofil. I 2026 ligger 17 prosent av alle aktive bedrifter med minst én ansatt i sentralitetsklasse 5–6, mens disse kommunene står for 22 prosent av FORREGION-forprosjektene i perioden 2022–2025. Forskjellen er størst i sentralitetsklasse 5.

[4] Tidligere hadde fylkeskommunen bidratt med 40 prosent av finansieringen i en ordning der de resterende midlene kom gjennom Forskningsrådet.
[5] Sentralitet måles med SSBs sentralitetsindeks, som deler kommunene inn i seks klasser, fra de mest sentrale (klasse 1) til de minst sentrale (klasse 6).

Tabell 3: FORREGION-forprosjekter sammenlignet med fordelingen av aktive bedrifter og IPN-prosjekter etter sentralitet

Sentralitetsklasse	Andel av bedrifts-massen (n= 207 834)	Forprosjekter 2022–2025 (n= 518)	IPN 2022 – 2025 (n=397)
1 – mest sentrale	19 %	11 %	43 %
2	25 %	27 %	27 %
3	24 %	26 %	16 %
4	15 %	15 %	6 %
5	12 %	16 %	7 %
6 – minst sentrale	5 %	6 %	1 %

Kilde: Oxford Researchs bearbeiding av FORREGION-data, Forskningsrådets åpne prosjektdata og SSBs sentralitetsindeks. IPN omfatter bevilgede og avsluttede prosjekter med oppstart i 2022–2025. Ett IPN-prosjekt mangler sentralitetsklasse og er derfor utelatt.

Sammenlignet med Innovasjonsprosjekter i næringslivet (IPN) har FORREGION en tydeligere distriktsprofil. I perioden 2022 – 2025 gikk 22 prosent av FORREGION-forprosjektene til bedrifter i de to minst sentrale kommunegruppene, mot 8 prosent av IPN-prosjektene. I de to mest sentrale kommunegruppene var tilsvarende andeler 38 prosent av forprosjekter og 70 prosent IPN. Dette viser at FORREGION har en vesentlig bredere geografisk fordeling enn IPN, og understøtter ordningens rolle i å gjøre forskningsbasert innovasjon tilgjengelig også i distriktene. Samtidig må forskjellen ses i lys av at de to ordningene har ulike målgrupper og krav til prosjektene.

Bak de nasjonale aggregerte tallene ligger det imidlertid vesentlige regionale forskjeller. I fylker som Innlandet og Finnmark er en stor andel av forprosjektene lokalisert i de minst sentrale kommunene, og distriktsprofilen er likeledes framtredende i Troms, Nordland, Trøndelag og Vestland. Behovet for og utformingen av mobiliseringsfunksjonen varierer imidlertid betydelig mellom fylkene, noe som primært henger sammen med tre forhold.

For det første handler det om nærhet til FoU-infrastruktur og om man er vant til å tenke på forskning som et alternativ. I og rundt universitets- og instituttbyene etableres det hyppig knoppskytinger og bedrifter av personer med doktorgrad eller egen forskererfaring. Disse aktørene har allerede høy absorpsjonskapasitet, kjenner forskningsmiljøene fra innsiden og trenger vesentlig mindre hjelp til å initiere FoU-samarbeid. I distriktsområder med lang geografisk og institusjonell avstand til akademiske miljøer er situasjonen en annen, fordi næringslivet der ofte mangler slike uformelle nettverk. Dette krever en langt mer oppsøkende og oversettende meglerinnsats.

For det andre spiller næringsstrukturens sammensetning inn. Regioner preget av mange små og FoU-fremmede virksomheter, slik som innen reiseliv, tradisjonelt landbruk eller lokal servicenæring, har lavere absorpsjonskapasitet og trenger en mer krevende rollerepresentasjon fra meglerne enn regioner med etablerte og FoU-intensive industriklynger. For det tredje påvirkes rekkevidden av fylkeskommunale strategier, der

måten fylkeskommunene innretter sine regionale utviklingsmidler på, og om FORREGION kobles tett opp mot næringshager og inkubatorer, avgjør hvor dypt ut i distriktene ordningen faktisk når.

Selv om de regionale forutsetningene varierer, trer det reelle bildet av ordningens geografiske betydning aller sterkest fram dersom sammenligningsgrunnlaget heves fra den generelle bedriftsmassen til geografi-fordelingen i det øvrige FoU- og innovasjonssystemet. Nasjonale forskningsprogrammer, som Norges forskningsråds hovedutlysninger og nærings-ph.d., samt internasjonale ordninger er i overveiende grad konsentrert til sentrale strøk der storskalabedrifter, hovedkontorer og tunge FoU-miljøer holder til. I et slikt sammenlignende perspektiv fremstår FORREGION som et utpreget distriktsrettet mobiliseringsvirkemiddel, som lykkes med å bringe forskningsbasert innovasjon ut til geografiske områder der det øvrige nasjonale apparatet har vesentlig svakere tilstedeværelse og dekning.

4.5 Kort drøfting av hvem FORREGION når

Funnene viser at FORREGION både når førstegangsbrukere av ordningen og virksomheter som allerede kjenner deler av forsknings- og innovasjonssystemet, men at fylkeskommunene og kompetansemeglerne står overfor en krevende balanseøvelse når det gjelder hvem som skal prioriteres. Mange bedrifter trenger hjelp til å konkretisere et forskningsbehov, finne riktig kompetanse eller ta neste steg i innovasjonsarbeidet. Dette reiser et vesentlig spørsmål om hvor grensen for målgruppen bør gå. Noen bedrifter har svært liten erfaring med forskning, men mangler samtidig økonomi, kapasitet eller modenhet til å gjennomføre et FoU-prosjekt. Andre har allerede noe erfaring, men trenger hjelp til å ta neste steg videre i forskningstrappen. Det er derfor ikke nødvendigvis de mest FoU-umodne bedriftene som har størst forutsetninger for å få nytte av ordningen.

Kravet om egeninnsats er et eksempel på dette dilemmaet. På den ene siden fungerer en viss egenfinansiering som en viktig terskel, fordi bedriften må prioritere prosjektet og ha en reell interesse i å gjennomføre det. Det kan bidra til å sile ut bedrifter som ønsker seg «gratis penger», og prosjekter som ellers i liten grad ville vært forankret i virksomheten. På den andre siden kan det samme kravet gjøre det vanskeligere å nå små og forskningsuvante bedrifter, som nettopp kan ha størst behov for støtte. Flere informanter peker på at de minste virksomhetene ofte har minst tid, likviditet og kapasitet til å delta.

Det er også grunn til å spørre hvem som faktisk driver mobiliseringen fram. I noen tilfeller er det forskningsmiljøet som tar initiativ til kontakten med en bedrift. Det kan være positivt dersom forskeren ser et relevant behov som bedriften selv ikke har vært oppmerksom på. Samtidig finnes det en risiko for at prosjektet i for stor grad tar utgangspunkt i forskningsmiljøets egen kompetanse eller agenda, snarere enn i et tydelig behov hos bedriften. Tidligere forskning på FORREGION har omtalt denne risikoen som

«technology push». Dette betyr ikke at forskningsmiljøet skal unngå å ta initiativ. Poenget er heller at prosjektideen må utvikles videre i dialog med bedriften. Dersom bedriften selv ser relevansen, er villig til å legge inn egeninnsatsen det krever å gjennomføre et forskningsprosjekt og har eierskap til problemstillingen, er det mindre avgjørende hvem som tok den første kontakten.

Datamaterialet viser at det ikke finnes én enkel måte å avgrense hvem som bør mobiliseres inn i ordningen. Dersom terskelen settes for lavt, kan ordningen trekke inn bedrifter som ikke har kapasitet eller et tydelig forskningsbehov. Settes den for høyt, risikerer man å miste de virksomhetene ordningen er ment å hjelpe inn i forskning. Det avgjørende er derfor å identifisere bedrifter som har et reelt utviklingsbehov, og som samtidig har tilstrekkelig motivasjon og kapasitet til å arbeide videre med det.

5. Dette oppnår bedriftene

Hovedfunn:

- Kompetansemeglingen vurderes gjennomgående svært positivt, hvor behovsavklaring, og veiledning i virkemiddelapparatet er de viktigste bidragene
- Forprosjektene bidrar til ny kunnskap, testing og modning, og mange bedrifter opplever lavere terskel for å bruke forsking igjen senere
- Innen to år etter fullført forprosjekt har tre av ti bedrifter igangsatt ny, registrert FoU-aktivitet. Utvides tidshorisonten, har totalt 45 prosent av bedriftene registrert videre aktivitet i virkemiddelapparatet
- Halvparten av bedriftene oppgir at utviklingsarbeidet trolig ikke ville blitt gjennomført uten støtten og oppfølgingen de har fått gjennom ordningen
- Den største utfordringen er overgangen til større FoU-løp, hvor finansiering og intern kapasitet er de viktigste barrierene

Dette kapittelet undersøker hva bedriftene får ut av kontakten med FORREGION, fra den innledende behovsavklaringen og samarbeidet med forskningsmiljøene til direkte resultater av forprosjektene og videre FoU-aktivitet. Vi analyserer i hvilken grad ordningen utløser ny aktivitet som ellers ikke ville funnet sted (utløsende effekt), samt hvilke barrierer virksomhetene møter når de skal ta neste steg i forskningstrappen.

5.1 Resultater av kompetansemeglingen

Intervjuene med fylkeskommunenes koordinatorer er entydige om at kompetansemegling er den viktigste delen av FORREGION-ordningen. Fylkeskommunene prioriterer kompetansemegling høyt og beskriver dem som en virkningsfull førstelinje mot det regionale næringslivet. Kompetansemeglerne har direkte kontakt med bedrifter, brede nettverk og tilgang til kilder fylkeskommunene vanskelig kunne ha brukt like målrettet. Kompetansemeglerne fungerer som mellommenn og hjelpere og bidrar med å identifisere og avgrense problemstillinger, og bistår bedriftene i å avklare om bedriftenes problemstillinger krever forskning. De er også viktige fordi de kjenner virkemiddel-apparatet godt og kan hjelpe bedriften videre i riktig retning. I intervjuene vektlegges med andre ord både forskningsmegling (megling mot et forskningsmiljø) og virkemiddelmegling (hjelp til å finne riktige ordninger og tilskudd).

«Det viktigste er å få en match mellom det de vil gjøre og ordningene det passer innenfor. Være det mellomleddet.»

Kompetansemegler

«Vi har vært medlem av flere inkubatorer. Kompetansemeglingsordningen fungerer mye bedre enn en inkubator. Jeg vil tro en kompetansemegler er langt rimeligere for samfunnet.»

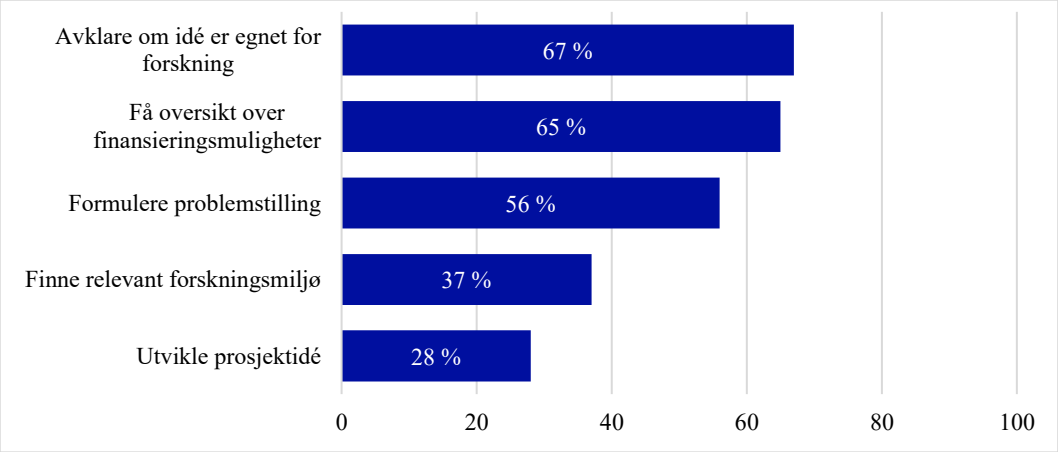
Bedrift

«Vårt prosjekt hadde ikke blitt igangsatt og gjennomført uten kompetansemegleren. Hun har vært en enorm ressurs, og hjulpet oss i svært stor grad. FORREGION har vært en katalysator for videre forskningsarbeid, og plan mot kommersialisering.»

Bedrift

Bedriftenes svar i spørreundersøkelsen støtter denne forståelsen. Figur 7 viser at bedriftene i hovedsakelig har fått hjelp til å avklare om en idé er egnet for forskning (67 prosent) og til å få oversikt over finansieringsmuligheter (65 prosent). Færre har fått hjelp til å finne et relevant forskningsmiljø (37 prosent).

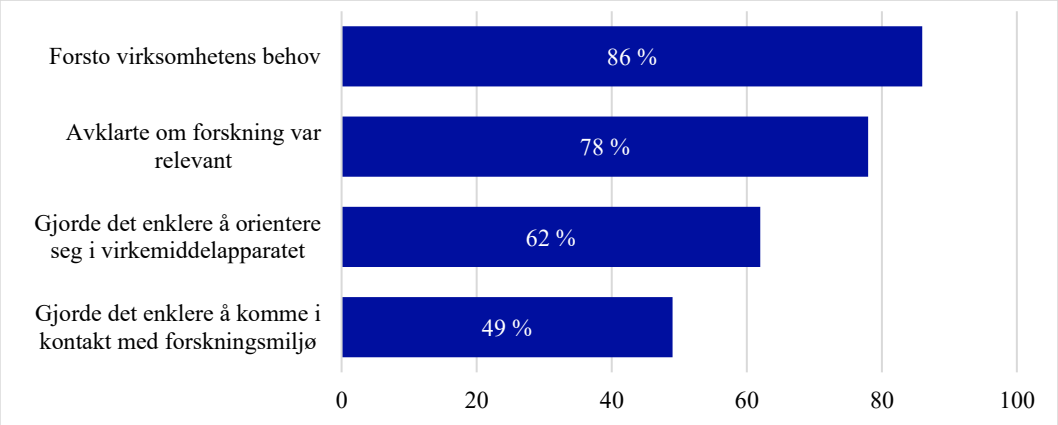
Figur 7: Bedriftenes vurdering av hva de fikk hjelp til fra kompetansemegler. Flere svar mulig. (n=81)

Kilde: Oxford Research

Figur 8 viser hvordan bedriftene vurderer kvaliteten på kompetansemeglerens bidrag. Vurderingene er særlig positive når det kommer til kompetansemeglerens forståelse av virksomhetens behov, og avklaringen av om forskning er relevant. Et flertall mener også at megleren har gjort det enklere å orientere seg i virkemiddelapparatet, mens rundt halvparten peker på at kompetansemegleren gjorde det enklere å komme i kontakt med et forskningsmiljø.

Figur 8: Bedriftenes vurdering av kompetansemeglerens bidrag. Figuren viser andel som svarer «i stor grad» eller «i svært stor grad» (n=81)

Kilde: Oxford Research

Spørreundersøkelsen og intervjuene viser at kompetansemeglingens fremste merverdi ligger i å avklare bedriftens reelle behov — enten det krever forskning eller andre virkemidler. Som en nøytral rådgiver uten egen støttemyndighet inntar megleren en unik mellomrolle mellom bedriften, forskningsmiljøene og virkemiddelapparatet. En koordinator beskriver hvordan dette skaper en mer åpen dialog:

«Tilbakemeldingen fra kompetansemegleren er gjerne i etterkant at bedriften opptrer helt annerledes med meg enn når de kun møter den andre kompetansemegleren – det er fordi de kanskje ønsker å søke om forprosjekt, og vet at jeg sitter på den vurderingen. De tilpasser sin argumentasjon til meg for å få utløst de pengene jeg sitter på. Så jeg tror det ligger en stor styrke i rollen kompetansemegler sitter på. Det ligger ingen gevinst i bedriftene å tilpasse argumentasjon til kompetansemeglerne. De møter bedriftene der de er. Det er et tillitsforhold som skal bygges mellom kompetansemegler og bedrift.»

Koordinator

Tillit er et nøkkelbegrep som fremheves både av koordinatorer, kompetansemeglere og bedriftene i undersøkelsen. Kompetansemeglernes uavhengighet og relasjon til næringslivet er sentralt for at kompetansemeglingen skal lykkes.

«Kompetansemegleren veiledet oss til en ordning som passet bra, og hjalp til med å etablere kontakten og strukturen på søknaden. Den tillitsbaserte relasjonen hjalp alle aktører å komme raskt i gang.»

Bedrift

Samtidig viser intervjuene at kompetansemeglerens rolle og merverdi kan variere mellom prosjekter. Enkelte forskere beskriver samarbeid der de allerede har etablert kontakt med bedriften og avklart problemstillingen før kompetansemegleren involveres. I slike tilfeller kan rollen i større grad handle om veiledning og kvalitetssikring av søknaden enn om å etablere selve koblingen. Dette illustrerer at behovet for kompetansemegling varierer mellom bedrifter. For bedrifter som mangler forskningskontakter eller kjennskap til virkemiddelapparatet, vil kompetansemeglerens rolle være viktigere enn for bedrifter som allerede har en viss oversikt over dette.

Avklaring og modning

Kompetansemegling skal ikke nødvendigvis ende i et FORREGION-forprosjekt. Gjennom kontakten med en kompetansemegler kan bedriften få avklart at forskning ikke er riktig vei, at tidspunktet er feil, eller at et annet virkemiddel passer bedre. I intervjuene forteller informantene om denne måten å sile ut relevante prosjekter på, og at en av årsakene til at det er så mange formelle søknader som blir innvilget kan skyldes at det gjøres gode avklaringer på forhånd.

«Vi jobber jo tett, kompetansemegler jo tett med næringslivet, særlig med å utvikle gode prosjekter. […] Når jeg får den formelle søknaden, er jeg ganske sikker på at den kan godkjennes […] Vi får ikke dårlige søknader som belemrer systemet, vi kan stoppe dårlige initiativ tidlig i fasen slik at de ikke må bruke tid og ressurser på en dårlig søknad eller et dårlig prosjekt.»

Koordinator

Flere svarer at et godt resultat ofte kan være at bedriften *ikke* søker om FORREGION-midler. Mange bedrifter får hjelp til å legge et utviklingsløp der et forprosjekt gjennom FORREGION kan være et fremtidig steg. Særlig gjelder dette de minste og økonomisk mest sårbare bedriftene, der det mangler kapital til egenfinansiering eller tid til å prioritere forskningsarbeidet, men der denne muligheten ligger noe lenger frem i tid.

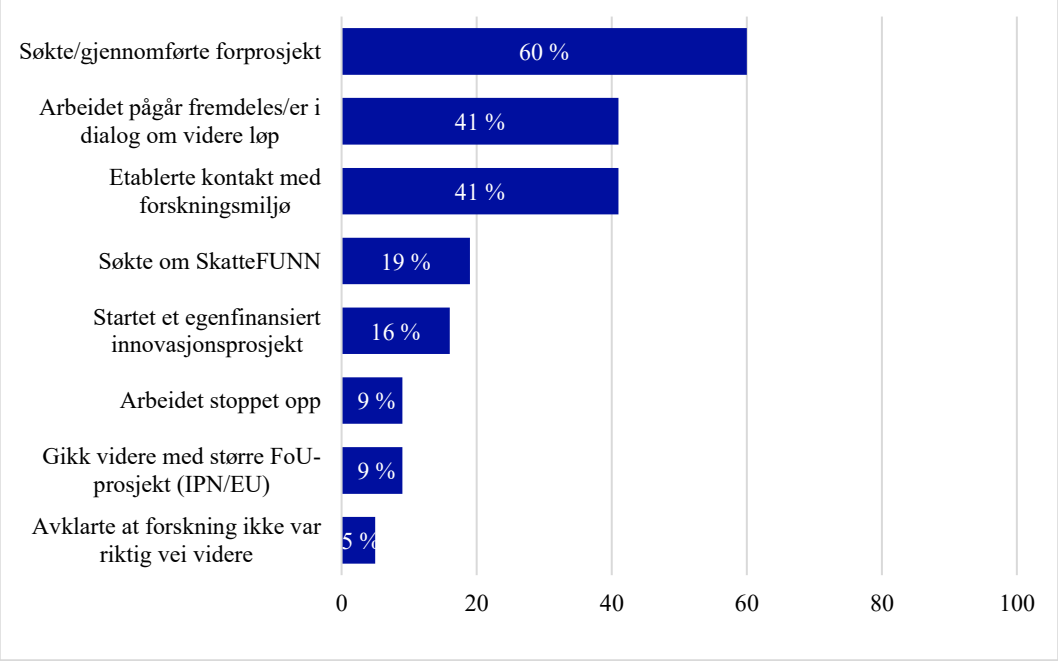
Resultatbegrepet er derfor nokså bredt. Tidlig avklaring kan spare ressurser, men også sette i gang en modningsprosess. Kompetansemeglere beskriver virksomheter som kommer tilbake flere år senere når bedriftens økonomi og organisasjon er mer klare for et FoU-prosjekt. Forskerne peker tilsvarende på at et lite prosjekt kan gjøre bedriften kjent med forskningsarbeid og senke terskelen for senere samarbeid, selv når den opprinnelige problemstillingen ikke videreføres.

Bedriftsundersøkelsen viser at seks av ti bedrifter har valgt å gå videre med et forprosjekt etter kontakten med kompetansemegler (figur 9). Fire av ti oppgir at arbeidet fremdeles pågår eller at de er i dialog om videre løp. Noen oppgir at arbeidet har stoppet opp, og noen få fikk avklart at forskning ikke var riktig vei for dem videre.

Dette er ikke et negativt resultat. En nøkkeloppgave for kompetansemeglerne er nettopp å hjelpe bedrifter med å avklare om forskning faktisk er riktig vei å gå. Når en bedrift ledes bort fra et uhensiktsmessig forskningsløp, sparer den både tid, penger og krefter. Bedriften kan i stedet bruke ressursene sine på tiltak som gir bedre uttelling for videre vekst og verdiskaping. At ordningen også avdekker hva bedriften ikke bør gjøre, er derfor et tydelig signal om at mobiliseringsfunksjonen fungerer etter intensjonen.

Samtidig er det grunn til å nyansere hva den høye andelen bedrifter som går videre faktisk uttrykker. Tallene gir ikke uten videre grunnlag for å si at det er selve kontakten med kompetansemegler som utløser avgjørelsen om å gå videre med et forprosjekt. Vi vet fra intervjuer at det også er bedrifter som allerede har bestemt seg for å gjennomføre et forprosjekt før de tar kontakt, ganske enkelt fordi kompetansemegling er et formelt krav for å få bevilget midler.

Figur 9: Resultat av kontakt med kompetansemegler. Flere svar mulig (n=80)

Kilde: Oxford Research

Blant de som ikke gikk videre til forprosjekt, er dette hovedsakelig knyttet til at prosjektet ble utsatt, at kostnadene ble for store eller at de manglet tid eller kapasitet.

Kobling til forskningsmiljø

Formelt skal bedriftene kunne kobles til det forskningsmiljøet som er best egnet, uavhengig av fylkesgrenser. De fleste fylker har som tilnærming at forskningsmiljøet skal være det beste og mest relevante. Samtidig er det også fordeler med å velge forskningsmiljøer i samme region. Blant annet understrekes betydningen av at forskerne

har mulighet til å komme på besøk til bedriften, og hvor nærhet til bedriften spiller inn i vurderingen:

«Det er viktig for oss å være borte hos bedriftene, være på besøk, for man ser ikke disse utfordringene via Teams. […] Når vi velger forskningsmiljøer er det første kriteriet at det er rett fagområde – men av og til kan man finne 3-4 innenfor samme område. Da gjelder det å finne noen som er litt nærmere, som gjerne kan komme og besøke bedriften. For det er veldig viktig. Og at personen er interessert i å hjelpe bedrifter.»

Kompetansemegler

I prosjektdataene finner vi en indikasjon på hvilke forskningsmiljøer som oftest blir brukt som samarbeidspartner. SINTEF er det forskningsmiljøet som går markant oftest igjen i datamaterialet.

Tabell 4: Forskningsmiljøer som går igjen i prosjektdataene

Forskningsmiljø	Registreringer
SINTEF	124
Nofima	24
Møreforsking (samlet historiske domener)	24
NORCE	21
NTNU	19
USN	15
NIBIO	14
NMBU	11

Kilde: Prosjektdata fra Forskningsrådet. Tabellen viser de åtte forskningsmiljøene som forekommer hyppigst (n = 252 registreringer). Opplysningene dekker ikke alle FORREGION-prosjekter og gir ikke en fullstendig oversikt over forskningspartnerne.

Intervjuene gir ikke klare indikasjoner på at FORREGION begrenser samarbeidet til allerede kjente forskningsmiljøer, eller en «lock-in» effekt. Intervjudataene fra både kompetansemeglere og forskere peker på at dette er en helthetsvurdering av hvem som passer bedriftene best, og at dette først og fremst styres av hvem som er det beste forskningsmiljøet på det aktuelle temaet.

Informantene forteller at det i mange tilfeller er slik at bedriftene selv har en formening om hvilket forskningsmiljø de ønsker å bli koblet opp imot. En kompetansemegler forteller at dette er noe de opplever ofte:

«Jeg hadde kanskje forventet litt at den koblingsbiten til forskeren var det viktigste, men ofte i 50 - 70 prosent av tilfellene, så har de allerede en forsker i tankene. […] I går var det en forsker som en bedrift hadde lyst til å ta kontakt med, men da hadde jeg undersøkt en annen forsker og kunne si; har dere vurdert denne forskeren? Rett og slett komme med litt med råd.»

Kompetansemegler

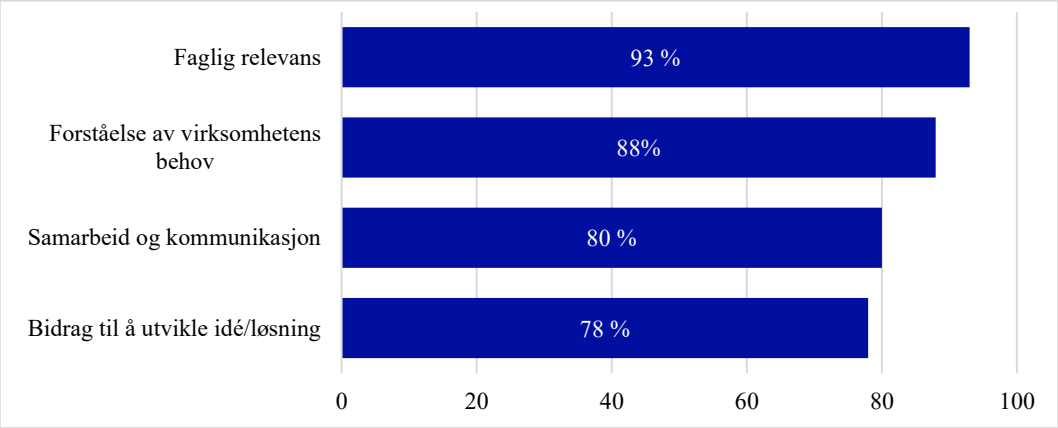
I andre tilfeller er det forskningsmiljøet selv som oppsøker en bedrift. Dette kan være forsknings-uvante bedrifter som er lite bevandret i virkemiddelapparatet, og som nettopp er i målgruppen FORREGION-ordningen er ment å nå:

«Jeg tror ikke bedriftene kjenner til mulighetene. Jeg opplever at de ikke kommer til oss, det er oftest vi som leter dem opp fordi vi tenker det noe de kan trenge.»

Forsker

Bedriftenes vurderinger av samarbeidet med forskningsmiljøene er gjennomgående positive (figur 10). I spørreundersøkelsen vurderer bedriftene forskernes faglige relevans, forståelse av virksomhetens behov og samarbeid og kommunikasjon svært høyt. Også forskermiljøets bidrag til å utvikle en idé eller en løsning vurderes høyt.

Figur 10: Bedriftenes vurdering av samarbeidet med forskningsmiljøet. Figuren viser andel som svarer «ganske godt» eller «svært godt» (n=81)

Kilde: Oxford Research

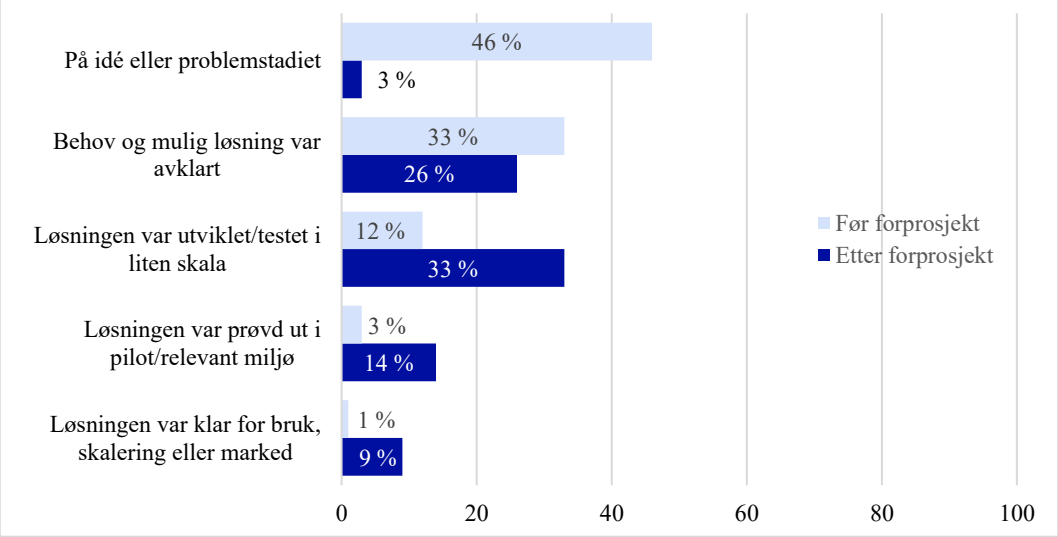
Samtidig finnes noen få kritiske erfaringer i fritekstsvarene. En bedrift peker blant annet på at prosjektet medførte stort tidsforbruk for dem, manglende framdrift og utilstrekkelig relevant kompetanse hos den tilknyttede forskeren, og at dette førte til begrenset faglig utbytte. Det overordnede inntrykket er imidlertid at bedriftene generelt er svært fornøyde med samarbeidet med forskningsmiljøene.

5.2 Resultater av forprosjektene

Gjennom spørreundersøkelsen fremgår det at forprosjektene først og fremst gir bedriftene et bedre kunnskapsgrunnlag og muligheter for videre utvikling. Blant bedriftene som svarer på spørreundersøkelsen, svarer 55 prosent at forprosjektet resulterte i ny kunnskap eller et bedre grunnlag for å utvikle ideen videre, 44 prosent oppgir at de fikk en ny eller forbedret vare eller tjeneste, og 30 prosent oppgir at de har startet eller søkt om et nytt FoU-prosjekt. Det er også noen som oppgir at arbeidet fremdeles pågår eller at prosjektet ikke har gitt tydelige resultater så langt (ti prosent).

Svarene som kan knyttes til modenhet peker i samme retning. Rundt halvparten av bedriftene oppgir at utviklingsarbeidet var på idé- eller problemstadiet før forprosjektet, mens dette er drastisk redusert til tre prosent etter at forprosjektet er igangsatt eller gjennomført. Undersøkelsen viser at flere har fått mulighet til å teste løsningen i liten skala eller har prøvd det ut i en pilot eller et relevant miljø.

Figur 11: Bedriftenes vurdering av hvor langt idéen, løsningen eller utviklingsarbeidet var kommet før og etter forprosjekt (n=78)

Kilde: Oxford Research

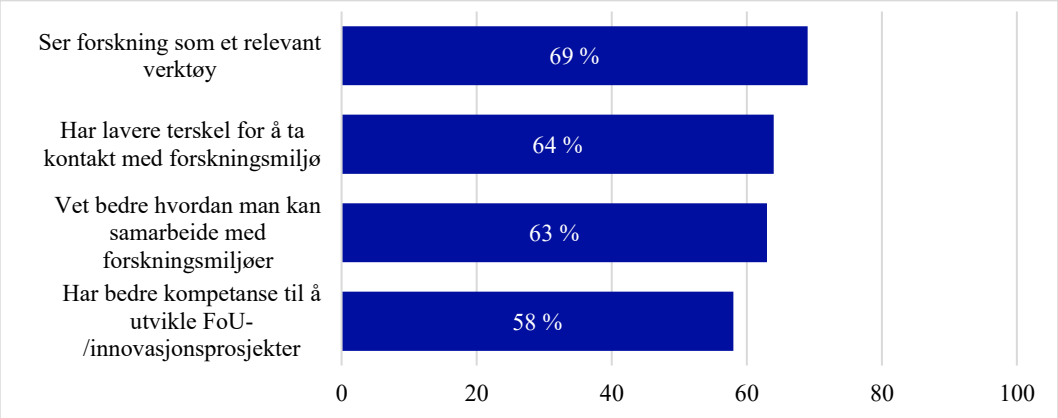
Endret FoU-atferd

Et sentralt mål for FORREGION er at bedrifter som har mottatt støtte blir bedre i stand til å bruke forskning også i fremtiden. Evalueringen viser at mange bedrifter opplever at kontakten med ordningen har påvirket hvordan de forholder seg til forskning. Selv om tallene baserer seg på bedriftenes selvvurdering, antyder svarene en klar adferdsaddisjonalitet, det vil si varige endringer i bedriftenes holdninger og FoU-atferd.

Rundt to tredeler mener at de i etterkant i større grad ser forskning som et relevant verktøy, har lavere terskel for å kontakte forskningsmiljøer og vet bedre hvordan de kan

samarbeide med dem (figur 12). Det at mange også opplever å ha fått bedre kompetanse til å utvikle egne prosjekter, illustrerer hvordan forprosjektene bidrar til å bygge bedriftenes absorpsjonskapasitet og gjøre dem bedre rustet til å ta videre steg i forskningstrappen.

Figur 12: Opplevd endring i virksomhetenes FoU-atferd etter FORREGION. Figuren viser andel som svarer «i stor grad» eller «i svært stor grad» (n=107)

Kilde: Oxford Research

Videre FoU-aktivitet

Ett av hovedmålene med FORREGION er å hjelpe bedrifter opp de første trinnene i forskningstrappen, slik at forprosjektene fungerer som et springbrett for mer langsiktig forsknings- og innovasjonsarbeid. For å vurdere om ordningen faktisk utløser slik videre aktivitet, har vi analysert bedriftenes vei videre gjennom både offentlige registerdata og bedriftenes egne svar i spørreundersøkelsen.

Hva viser registerdataene?

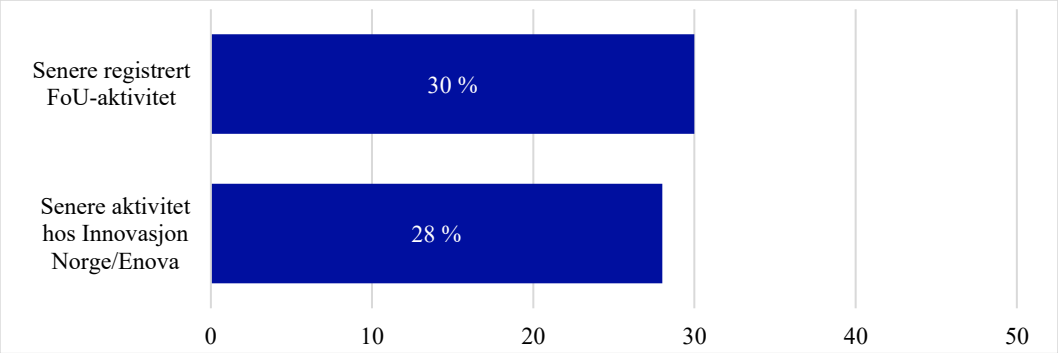
For å kartlegge bedriftenes faktiske FoU-vei videre etter FORREGION, har vi koblet porteføljen av forprosjektmottakere mot registerdata over tildelinger fra SkatteFUNN, Norges forskningsråd, Innovasjon Norge, Enova og EU-ordninger.

Disse registerkoblingene dokumenterer en tydelig og målbar bevegelse videre i virkemiddelapparatet (figur 13). I løpet av de to påfølgende kalenderårene etter det første FORREGION-forprosjektet har tre av ti virksomheter (30 prosent) registrert ny FoU-aktivitet. I samme toårsperiode har 28 prosent registrert ny aktivitet hos Innovasjon Norge eller Enova. Dette illustrerer at FORREGION fungerer som en bred inngangsport, hvor bedriftene sluses videre mot både spissede forskningsordninger og mer kommersielt rettede tiltaksvirkemidler.

Når analysen utvides til å gjelde hele perioden etter deltakelse, har totalt 45 prosent av prosjektmottakerne (575 av 1 284 bedrifter) registrert senere aktivitet i virkemiddelapparatet. Blant disse har 72 prosent fått minst én registrert bevilgning eller et tilskudd, mens 69 prosent har registrert senere FoU-aktivitet. Sistnevnte tilsvarer 31

prosent av alle prosjektmottakerne. Samlet bekrefter registerdataene at forprosjektene gir en varig mobiliseringseffekt og bringer en betydelig andel av bedriftene videre oppover i forskningstrappen.

Figur 13: Andel virksomheter med senere registrert forsknings- og innovasjonsaktivitet innen to år etter FORREGION (n=908)

Kilde: Oxford Researchs kobling av FORREGION-porteføljen mot senere virkemiddelaktivitet. Aktivitet samme kalenderår som første FORREGION-prosjekt er ikke medregnet.

Hva oppgir bedriftene selv?

Bedriftenes egne tilbakemeldinger i spørreundersøkelsen underbygger bildet fra registerdataene, og viser at videreføringen ofte skjer langs flere spor samtidig. Litt over halvparten av virksomhetene (51 prosent) oppgir at de har søkt om støtte fra minst én forskningsrettet ordning — som SkatteFUNN, Regionalt forskningsfond (RFF), Norges forskningsråd eller EU — i etterkant av FORREGION-prosjektet. Dersom vi også inkluderer søknader til Innovasjon Norge, øker andelen med ny virkemiddelaktivitet til 59 prosent.

Søkelyset på finansiering forteller likevel bare en del av historien. Parallelt med at mange søker nye midler, oppgir en tredjedel av bedriftene at de har tatt initiativ til ny kontakt eller etablert et helt nytt samarbeid med et forskningsmiljø.

At så mange bedrifter rapporterer om denne typen overlappende aktiviteter, understreker at FORREGION ikke bare sluser bedriftene inn i én enkelt lineær kanal. I stedet utløser ordningen en bredere mobiliseringseffekt, der virksomhetene bygger sin videre innovasjonskapasitet ved å kombinere nye virkemiddelsøknader, egenfinansierte FoU-prosjekter og nye forskningsrelasjoner samtidig.

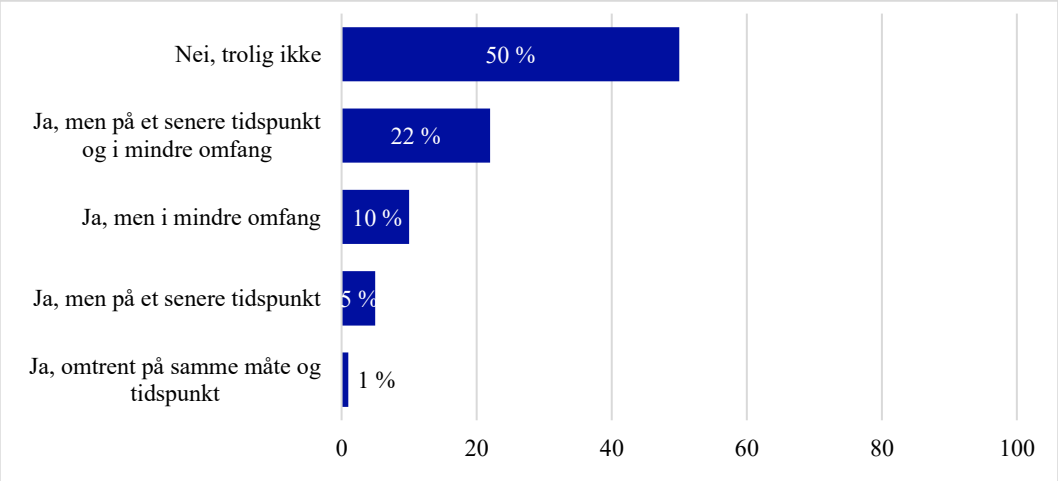
Addisjonalitet

Addisjonalitet handler om i hvilken grad støtten og rådgivningen fra FORREGION utløser merverdi som bedriftene ellers ikke ville ha oppnådd. Vurderingen i dette avsnittet avgrenser seg til innsatsaddisjonalitet, altså om ordningen bidrar til at bedriftene satser ressurser på og gjennomfører utviklingsarbeid som ellers ikke ville blitt realisert, eller om midlene subsidierer aktiviteter som uansett var planlagt.

Bedriftenes egne vurderinger dokumenterer en betydelig innsatsaddisjonalitet (figur 14). Halvparten av respondentene (50 prosent) oppgir at utviklingsarbeidet trolig ikke ville blitt gjennomført i det hele tatt uten støtten og oppfølgingen fra FORREGION, noe som vitner om en sterk utløsende effekt. I tillegg oppviser ordningen en klar skala- og tidsaddisjonalitet: Ytterligere 37 prosent oppgir at prosjektet uansett ville ha blitt gjennomført, men da på et senere tidspunkt eller i et mindre omfang. Resterende svar fordeler seg på 12 prosent som oppgir «vet ikke», mens kun én prosent mener arbeidet ville blitt gjennomført på omtrent samme måte og til samme tid uavhengig av støtten.

Samlet viser disse resultatene at FORREGION har en høy innsatsaddisjonalitet på bedriftenes FoU- og innovasjonssatsing. Støtten fungerer sjeldent som en ren passiv subsidie av eksisterende planer; i stedet opplever det overveldende flertallet at ordningen enten er helt avgjørende for at prosjektet ser dagens lys, eller at den akselererer framdriften og utvider rammen for utviklingsarbeidet. Dette bekrefter at kompetansemeglingen og forprosjektmidlene i samspill senker terskelen for FoU-risiko og bidrar til å utløse økt ressursinnsats i næringslivet.

Figur 14: Bedriftenes vurdering av hvorvidt de ville gjennomført utviklingsarbeidet uten støtten og oppfølgingen gjennom forprosjektet (n=78)

Kilde: Oxford Research

At forprosjektene fungerer som en slik døråpner, underbygges av samtalene med koordinatorer og kompetansemeglerne. Mens survey-tallene viser bredden i denne effekten, illustrerer kvalitative eksempler hvordan prosjektene kan åpne dører til videre finansiering. En koordinator trekker fram følgende eksempel fra havbruksnæringen:

«Et annet veldig gøy prosjekt er en bedrift som avluser laks skånsomt i en vaskemaskin. De fikk ikke av all lusen, det var rundt 90 prosent som ble børstet av. De hadde søkt midler fra EU, men EU sa nei fordi de ikke var effektive nok. Men de satte i gang et prosjekt gjennom FORREGION, der de fikk forbedret, testet og dokumentert en metode som passiviserer lusen slik at de klarer å fjerne 100% av den, helt uten bruk av

kjemikalier, og uten å skade laksen. Dette billige forprosjektet gjorde at de fikk omgjort avslaget fra EU og fikk en tildeling på mange millioner.»

Koordinator

Forskernes erfaringer og utbytte

Intervjuene med forskerne viser at FORREGION også kan gi gevinster for forskningsmiljøene. Flere beskriver at forprosjektene gir bedre innsikt i næringslivets behov og muligheter for videre samarbeid. Enkelte peker også på at prosjektene gir grunnlag for metodeutvikling og kompetansebygging. Dette er imidlertid erfaringer fra et begrenset antall intervjuer, og evalueringen gir ikke grunnlag for å vurdere hvor omfattende slike gevinster er.

Intervjuene viser samtidig at forskningssamarbeidene kan ha ulike utgangspunkt. I noen tilfeller har bedriften et konkret behov og tar direkte kontakt med et forskningsmiljø for å få hjelp til å løse dette. I andre tilfeller tar forskerne selv initiativ fordi de ser muligheter for å utvikle ny kunnskap eller anvende egne metoder i samarbeid med en bedrift. Et eksempel er et prosjekt der forskningsmiljøet tok initiativ til å utvikle en ny metode og kontaktet en bedrift som hadde relevante data. Prosjektet ga lovende resultater, og forskningsmiljøet har senere brukt metoden i eget arbeid. Løsningen er foreløpig ikke tatt videre til kommersiell bruk, men det er fortsatt interesse for å utvikle den videre, blant annet gjennom mulige samarbeid med andre aktører.

En av forskerne problematiserer imidlertid hvordan FORREGION-prosjektene er beskrevet organisert som forskningssamarbeid. Informanten viser til at prosjektene omtales som samarbeidsprosjekter, samtidig som forskningsinstitusjonene betegnes som «FoU-leverandører» i avtaledokumentene. Ifølge informanten har dette ført til at prosjektene blir behandlet som kommersielle oppdrag snarere enn forskningssamarbeid. Det innebærer blant annet at institusjonen må benytte ordinære timepriser og beregne merverdiavgift. Samtidig begrenser dette muligheten til å bruke resultatene i egen forskning. Informanten mener at en tydeligere innretning som forskningssamarbeid, der både bedriften og forskningsmiljøet får rettigheter til resultatene, kunne gitt større faglig utbytte og gjort det mulig å tilby bedriftene gunstigere priser.

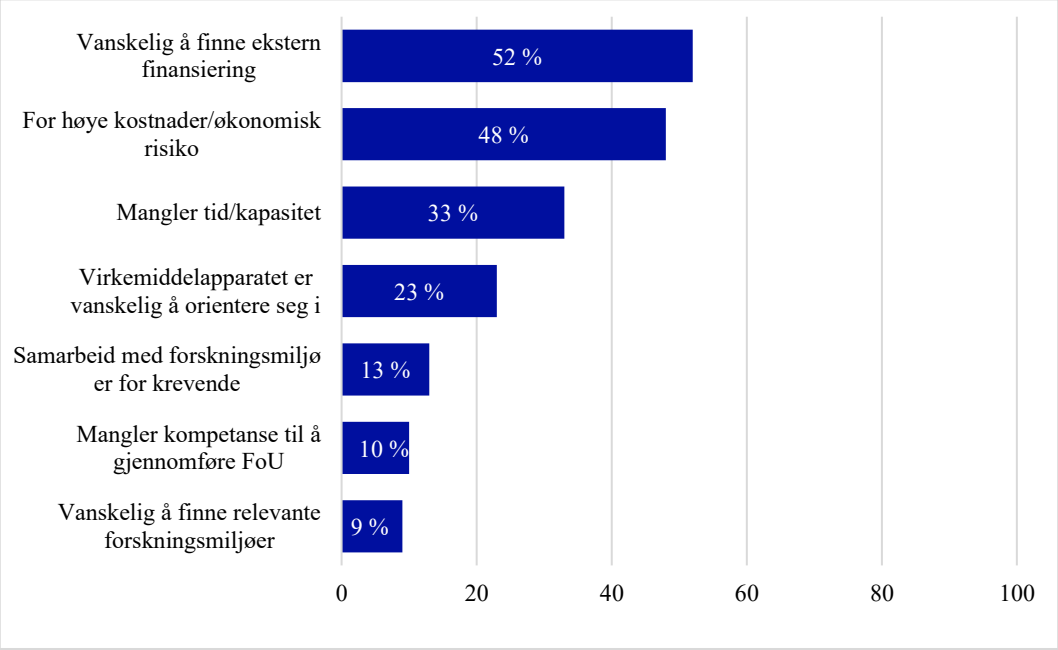
At forskningsmiljøene også har nytte av prosjektene, er ikke i seg selv problematisk. Et gjensidig utbytte kan bidra til å utvikle langsiktige samarbeidsrelasjoner. Samtidig illustrerer intervjuene betydningen av at prosjektene svarer på et reelt behov hos bedriften, og at denne har eierskap til problemstillingen. Dette er særlig viktig når initiativet kommer fra forskningsmiljøet.

Barrierer for videre FoU-løp

Selv om FORREGION lykkes med å mobilisere bredt, møter mange bedrifter krevende utfordringer når forprosjektet skal omsettes i et større og mer langsiktig utviklingsløp. For å forstå hvorfor enkelte bedrifter stopper opp eller forsinkes etter den første meglerkontakten, har vi kartlagt hvilke hindringer virksomhetene selv opplever som mest kritiske for sin videre FoU-satsing.

Svarene fra spørreundersøkelsen viser tydelig at ekstern finansiering, høye kostnader og økonomisk risiko utgjør de viktigste barrierene for videre bruk av forskning, tett fulgt av mangel på tid og intern kapasitet (figur 15). Til sammenligning er det kun en liten andel av bedriftene som oppgir at det er vanskelig å finne et relevant forskningsmiljø.

Figur 15: Viktigste hindringer for videre bruk av forskning og FoU. Inntil tre svar mulig (n=105)

Kilde: Oxford Research

Som tidligere beskrevet er det ikke nødvendigvis slik at alle bedrifter bør videre til større forskning. For noen er et svar på en avgrenset problemstilling eller en beslutning om ikke å gå videre et godt resultat. Utfordringen oppstår hvis en bedrift har en relevant problemstilling og ønsker å fortsette, men mangler et realistisk finansielt og organisatorisk trinn mellom forprosjektet og de større nasjonale ordningene. Forskjeller i det regionale tilbudet utover FORREGION kan dermed ha betydning for hvor langt bedriftene faktisk klarer å klatre i forskningstrappen. Denne problemstillingen drøftes nærmere i kapittel 6.1.

5.3 Kort drøfting av resultatene

Når resultatene fra registerdata, spørreundersøkelsen og intervjuene ses i sammenheng, trer det fram tre faser i FORREGIONs mobiliseringsfunksjon:

For det første indikerer analysen en avklaringsnytte allerede før et eventuelt forprosjekt innvilges. Kompetansemeglernes veiledning bidrar til å avklare bedriftenes behov, spisse problemstillinger og vurdere om forskning er et hensiktsmessig virkemiddel. Å avklare at et FoU-løp ikke bør igangsettes, kan spare bedriftene for ubegrunnet ressursbruk og er i tråd med ordningens intenderte sorteringsfunksjon.

Dersom avklaringen fører til at bedriften går videre, fungerer forprosjektet som en inngangsport til FoU-systemet. I tillegg til å avklare faglige og tekniske spørsmål, gir prosjektene bedriftene erfaring med forskningssamarbeid. Spørreundersøkelsen tyder her på en viss adferdsaddisjonalitet, ved at deltakelsen i noen grad styrker bedriftenes absorpsjonskapasitet, senker terskelen for kontakt med forskningsmiljøer og gjør dem bedre i stand til å vurdere forskning som et strategisk verktøy.

Samtidig identifiserer evalueringen utfordringer knyttet til oppfølgingen på lengre sikt. Selv om 30 prosent av virksomhetene har registrert ny FoU-aktivitet i løpet av de to påfølgende kalenderårene etter et forprosjekt, oppgir flere at overgangen fra forprosjekt til større nasjonale FoU-ordninger kan være krevende. De oppgitte barrierene handler i liten grad om tilgang på forskningspartnere, men primært om økt økonomisk risiko, krav til egenfinansiering og begrenset intern prosjektkapasitet. Dette peker mot et opplevd finansielt og organisatorisk mellomtrinn i virkemiddelapparatet, noe som drøftes nærmere i kapittel 6.1.

6. Den regionale modellens betydning

Hovedpunkter om den regionale modellens betydning:

- Fylkeskommunene tilpasser FORREGION til regionale behov, der kompetansemegling og forprosjekter prioriteres, mens øvrige virkemidler brukes ulikt
- Kompetansemeglingen organiseres ulikt mellom fylkene
- Bedriftenes muligheter til å gå videre etter forprosjekt varierer, fordi ikke alle fylker har relevante ordninger mellom forprosjekt og IPN
- Fylkeskommunene har et tett samarbeid som legger til rette for erfaringsdeling, læring og videreutvikling av regionale løsninger
- Den regionale modellen bidrar til at FORREGION når bedrifter over hele landet, også i distriktene

Overføringen av forvaltningsansvaret for FORREGION til fylkeskommunene var en sentral del av regionreformens mål om å styrke det regionale utviklingsoppdraget. Intensjonen var å bringe virkemiddelbruken tettere på det lokale næringslivet, forankre satsingene i regionale fortrinn og sørge for at hele landets kunnskapsinfrastruktur ble mobilisert for å øke verdiskaping og omstillingsevne.

Siden fylkeskommunene overtok det fulle ansvaret for programmet, har det ikke blitt gjennomført noen helhetlig evaluering av hvordan den regionale forvaltningsmodellen har fungert i praksis. I dette kapittelet analyserer vi derfor organiseringen, prioriteringene og effektene av den regionale arbeidsformen. Vi undersøker hvordan regionene utnytter sitt handlingsrom, hvilken merverdi den regionale forankringen gir bedriftene, og hvilke strukturelle utfordringer som oppstår når 15 fylkeskommuner skal forvalte en nasjonal mobiliseringsordning.

Datagrunnlaget bygger på omfattende intervjuer med samtlige 15 programansvarlige koordinatorer i fylkene, supplert med innsikt fra kompetansemeglere, forskningsmiljøer og bedrifter i alle regioner.

6.1 Organisering og prioritering

I hovedtrekk finner vi at regionene har benyttet sitt handlingsrom i organiseringen av arbeidet med FORREGION. Først og fremst er det variasjon i hvem som utfører kompetansemeglingen, hvilke næringer og geografiske områder som prioriteres, og hvilke tilleggstiltak fylkeskommunene eventuelt benytter for å supplere FORREGION. Felles for regionene er at de prioriterer kompetansemegling og forprosjekter høyt, mens andre virkemidler benyttes mer selektivt og i varierende grad fra fylke til fylke.

To hovedmodeller for kompetansemeglingen

Når fylkeskommunene skal omsette det regionale handlingsrommet i praksis, trer det fram et tydelig veivalg i organiseringen av kompetansemeglingen. Vår undersøkelse viser at programkoordinatorene har kunnet teste ulike modeller for kompetansemegling, både når det gjelder tilhørighet og antall i løpet av de fem årene ordningen har vært fylkeskommunal. I dette har også koordinatorene gjort vurderinger som hensyntar regionale variasjoner. For eksempel vektlegger Finnmark behovet for å ta høyde for fylkets geografi. Kompetansemeglerne har derfor hatt en geografisk spredning for å kunne dekke fylket. En liknende inndeling er også gjort i Innlandet, der kompetansemeglere har ansvar for ulike regioner. I andre fylker er kompetansemeglerne tilknyttet bestemte næringer.

Den tydeligste variasjonen gjelder hvem som utfører kompetansemeglingen. Vår undersøkelse viser at forskyvningen av kompetansemeglere fra forskningsinstitusjoner til mer bedriftsnære innovasjonsmiljøer, som ble bemerket i tidligere evalueringer, har fortsatt. I flertallet av fylkene utføres kompetansemeglingen av innovasjonsselskaper, næringshager, klynger eller private konsulenter, selv om sammensetningen av meglere varierer. Begrunnelsen er typisk at disse aktørene sitter tett på bedriftene, har brede nettverk og kan opptre relativt uavhengig av bestemte forskningsmiljøer.

«Vi har hatt færre og færre forskningsmiljøer inne som meglere, det er mer hensiktsmessig å bruke kompetansemeglere som sitter tett på næringslivet. Det er ofte slik at forskerne er orientert om seg og sitt fagområde, og det snevrer meglingen litt inn, så vi er egentlig erfart at det var et fornuftig grep å koble ut forskere og inn næringslivsfolkene.»

Koordinator

Motsatt har Nordland og Vestland valgt å legge kompetansemeglingen til forskningsinstitusjoner, med begrunnelse i at megleren må kunne vurdere hva som er en forskbar problemstilling og forstå FoU-systemet godt. Vestland har samtidig innført et habilitetsgrep, slik at en kompetansemegler ikke kan megle en bedrift til egen institusjon. Troms står i en mulig overgang mellom modellene. Fylket har brukt konsulent- og innovasjonsaktører, men vurderer nå å legge mer av kompetansemeglingen til FoU-miljøer, mens Vestfold har valgt en hybridløsning med kompetansemeglere både fra Universitetet i Sør-Norge og konsulentmiljøer.

Intervjuene viser at det også er forskjeller mellom fylkeskommunene i kompetansemeglernes stillingsandeler, kontraktslengde, teamstørrelse og oppfølging fra fylkeskommunen. Fylkeskommunene har her valgt ulike løsninger, og koordinatorene har god kjennskap til hvordan ordningen er organisert i andre regioner. Valget mellom kontinuitet og regelmessig konkurranseutsetting blir dermed i stor grad et spørsmål om regionale prioriteringer og hvordan fylkeskommunene ønsker å organisere

kompetansemeglingen. Her har fylkeskommunene over årene gjort seg erfaringer og justert underveis, med utgangspunkt i det de mener fungerer best. Enkelte koordinatorer peker på at anbudsutsetting gir en ryddig og transparent organisering av ordningen. Enkelte kompetansemeglere nevner faren for at anbudsordningen kan føre til konkurranse mellom kompetansemeglerne og mindre delingskultur, samt at korte kontrakter kan gi uforutsigbarhet. I stor grad beskrives kompetansemegling som relasjonelt arbeid, der resultatene avhenger av personer som over tid bygger erfaring, nettverk og tillit både hos bedriftene og i FoU-miljøene, samtidig som meglerfunksjonen flere steder er organisert gjennom tidsavgrensede eller relativt små oppdrag. Nettopp fordi kompetansemegling i så stor grad er relasjonsarbeid, gjør dette funksjonen sårbar dersom personene ofte skiftes ut. En bedrift beskriver denne utfordringen slik:

«Jeg ønsker også gi litt tilbakemeldinger om at jeg mener at man skyter seg selv litt i foten ved at man stadig bytter kompetansemeglerne. Jeg opplever at man er avhengig av at kompetansemeglerne opparbeider seg en viss erfaring både med virkemiddelapparatet og med næringssamarbeid. […] Jeg er litt redd for at kompetansemeglerne til syvende og sist blir «the weakest link». For øvrig opplevde vi kompetansemeglerne engasjerte, entusiastisk og på tilbudssiden - så tilbakemeldingen min er hovedsakelig knyttet til den store utskiftingen av kompetansemeglere og at vi stadig møter nye fjes.»

Bedrift

Variert bruk av nettverk og mobilitetsprosjekter

Nettverksmøter brukes i flere fylker, men omfanget varierer. For eksempel gjennomfører Agder og Innlandet noen nettverksmøter i året når flere bedrifter har et felles behov. Nordland har satt av egne midler til slike møter, og Vestland kobler FoU-møter til mellomromsaktører, som klynger, næringshager og inkubatorer. Troms prøver nettverksmøter blant annet gjennom samarbeid med universitetet. Trøndelag har derimot nylig valgt å kutte nettverksmøtene for å konsentrere ressursene om forprosjekter og studentoppgaver.

Mobilitetsvirkemidler er ujevnt brukt. Agder og Vestland bruker eller har brukt forsker til låns. Oslo prøvde studentmobilitet, men sluttet fordi støtten ble for lav til å utløse særlig aktivitet, mens Trøndelag prioriterer studentoppgaver som et eget regionalt utviklingsgrep. Nordland prøvde en ordning med bedriftshospitering og gjesteforelesninger, men avsluttet den fordi kompetansemegling ga bedre uttelling. Troms og Finnmark bruker en nordnorsk næringslivsmentorordning.

Samlet viser intervjuene at fylkene eksperimenterer med verktøyene programmet åpner for og benytter seg av muligheten til å tilpasse innsatsen etter det de har mest tro på og som fungerer best. Som nevnt er det tydelig at det er kompetansemegling og forprosjekter som utgjør kjernevirksomheten på tvers av fylkene.

Kobling til regionale planer

De fleste fylkene kobler FORREGION til regionale strategier, planer eller satsingsområder. Noen fylker har tydelige tematiske prioriteringer, som Akershus, Buskerud, Nordland, Oslo, Rogaland, Vestland og Trøndelag. For eksempel prioriterer Akershus tre brede temaområder: klima, miljø og energi; helse og omsorg; og by-, sted- og regionutvikling. Trøndelag tar utgangspunkt i teknologi, bioøkonomi, havrom og offentlig sektor som fire hovedområder.

Fylkene som har tydelige tematiske prioriteringer, vektlegger politiske mål og behovet for å tilpasse ordningen til næringsstrukturen i fylket. Blant annet knytter koordinatoren i Oslo behovet for regional tilpasning med at Oslo skal bli nullutslippsby innen 2023 og derfor trenger nye løsninger. I tillegg har Oslo en næringsstruktur som skiller seg fra andre fylker, med sterke næringer som IT, børs, skipsklassifisering og tjenestenæringer.

Samtidig understreker informantene viktigheten av at kategoriene er brede, slik at mange typer bedrifter kan falle inn under dem. I Rogaland følger tildelingene fylkets nærings- og innovasjonsstrategi med smart spesialisering innen energi og maritim, mat (landbruk og akvakultur) og reiseliv og opplevelser. Informanten oppfatter områdene som brede, men peker på at nye temaer som robotikk, helseteknologi, samfunnssikkerhet og beredskap ikke alltid passer inn. Fra 2026 har det blitt lettere å forankre enkelte slike prosjekter dersom de bygger på kompetanse fra olje- og gassnæringen, i tråd med fylkets strategi om å bruke denne kompetansen i nye næringer. Andre peker på at streng avgrensning kan sette stopper for gode prosjekter som ikke passer inn, at det kan være vanskelig å mobilisere bedrifter innen enkelte utvalgte næringer, og at nye ikke slipper til. Enkelte fylker har derfor redusert graden av tematisk avgrensning. Finnmark har gått bort fra en tidligere inndeling i fem næringer, og Østfold er også i ferd med å bevege seg bort fra relativt detaljerte satsingsområder, også fordi fylkets liste av satsingsområder oppleves som noe kunstig og med preg av «helgardering». Agder oppgir at ordningen i praksis er åpen for de fleste næringer, selv om enkelte typer prosjekter prioriteres ned.

Trøndelag er en av fylkeskommunene som har en tydelig geografisk profil. Trøndelag kaller FORREGION-ordningen Distriktsforsk, og har rettet mobiliseringsinnsatsen særlig mot næringslivet utenfor Trondheim, fordi bedrifter i Trondheim vurderes å ha langt lettere tilgang til NTNU, SINTEF og andre FoU-miljøer. Troms drøfter en form for distriktsmobilisering, men velger ikke en tilsvarende geografisk avgrensning. Informanten der legger mer vekt på FoU-erfaring og prosjektets relevans enn på hvilken kommune bedriften ligger i.

Ulike muligheter etter gjennomført forprosjekt

Mens den regionale tilpasningen gir god treffsikkerhet i den innledende mobiliseringsfasen, avdekker evalueringen en langt mer krevende situasjon i prosjektenes

sluttfase. Målet om at FORREGION skal fungere som et springbrett videre oppover i forskningstrappen, støter her mot betydelige strukturelle forskjeller mellom fylkene.

Informantene forteller at spranget fra et lite forprosjekt i FORREGION til store nasjonale ordninger — slik som Innovasjonsprosjekt i næringslivet (IPN) — oppleves som altfor stort for bedrifter med begrenset FoU-erfaring. Kravene til prosjektomfang, egenfinansiering, forskningsdesign og søknadskompetanse øker kraftig, samtidig som de forskningsumodne bedriftene må konkurrere om midlene med større og langt mer profesjonaliserte aktører. Tidligere fungerte de regionale forskningsfondene (RFF) som et avgjørende mellomtrinn i denne prosessen. Etter at Stortinget i desember 2023 vedtok å avvikle den statlige finansieringen av RFF, har imidlertid ordningen falt bort i flere fylker, noe som har forsterket det opplevde gapet i virkemiddelkjeden.

«Noen ganger har jeg lurt på; hvordan skal bedriftene bli forskningsmodne nok? Det er egentlig en kjempeutfordring siden vi ikke har de regionale forskningsfondene. Det er et lite trinn med FORREGION, og så får du et kjempehopp til neste. Det er egentlig veldig synd, særlig for de bedriftene som ikke er så forskningsmodne, de konkurrerer med bedrifter med forskningsavdelinger og phd-er, og det er ganske tøft gitt at de ikke vet hvordan de skal rigge prosjektene eller skrive søknadene. Når du hadde RFF hadde du et forskningsprosjekt som var et naturlig neste steg, og det var lite byråkrati, og veldig mange kunne gå det steget.»

Kompetansemegler

Flere informanter antyder at det mangler et trinn i forskningstrappen mellom FORREGION og de nasjonale eller internasjonale forskningsprogrammene. For å kompensere har enkelte fylkeskommuner valgt å beholde RFF eller tilsvarende ordninger med fylkeskommunal finansiering for å beholde et fungerende mellomtrinn. Blant annet har Trøndelag videreført RFF med om lag 10 millioner årlig i potten, der FORREGION regnes som første trinn, RFF som andre og Forskningsrådet og EU som det neste. Akershus har etablert en egen fylkeskommunal ordning, kalt «Tilskudd til forskning og innovasjon i bedrift», hvor bedrifter kan søke om inntil 750 000 kr. Vestland har i 2026 hatt ordningen Forskingsfinansiering Vestland etter samme modell som Akershus, men med noe lavere tilskuddsramme. Møre og Romsdal har videreført kvalifiseringsprosjekter og regionale hovedprosjekter etter avviklingen. Tilsvarende har også Vestfold og Telemark beholdt RFF-navnet og lyser ut regional kvalifiseringsstøtte med støttegrense inntil 750 000 kroner.

I noen fylker arbeides det fortsatt med oppfølging av RFF-prosjekter, eller restmidler fra RFF benyttes i FORREGION-programmet. Informanter fra fylkeskommunene nevner også fond og andre regionale utviklingsmidler, som Finnmarksfondet (Finnmark) og BIO-ordningen (Buskerud), mens enkelte forsterker FORREGION-ordningen ved å legge inn regionale midler. Rogaland legger selv om lag 3 millioner kroner inn i FORREGION, men mangler etter egen oppfatning fortsatt et egnet trinn to etter forprosjektet. Agder

sluttet i 2022 å legge egne midler inn i FORREGION. Nordland har kunnet bruke restmidler fra det tidligere regionale forskningsfondet, men dette er ikke en varig ny finansieringskilde. Troms følger fortsatt opp gamle RFF-prosjekter, men har ingen aktive utlysninger eller nye midler.

I fylker som mangler gode regionale påbygningsordninger, beskrives et manglende ledd i virkemiddelkjeden. I flere intervjuer beskrives spranget direkte fra FORREGION til IPN eller andre nasjonale ordninger som for stort for mange små og forskningsumodne bedrifter. Forskjeller i det regionale tilbudet utover FORREGION kan dermed ha betydning for hvor langt bedriftene faktisk klarer å klatre i forskningstrappen.

Intervjuene dokumenterer dermed både en fordel ved regional tilpasning og en mulig geografisk ulikhet i tilgangen til neste trinn.

6.2 Kort drøfting av den regionale modellens betydning

Det regionale handlingsrommet har ført til at FORREGION organiseres og innrettes ulikt mellom fylkene. Det gjelder blant annet hvilke bedrifter og næringer som prioriteres, hvem som utfører kompetansemeglingen, bruk av nettverk og mobilitetsprosjekter, hvor store ressurser som brukes og hvilke tilbud bedriftene møter etter et forprosjekt. Intervjuene gir ikke grunnlag for å si at én av disse modellene generelt fungerer bedre enn de andre. De bygger snarere på ulike vurderinger av regionale behov og av hvor flaskehalsene ligger.

På tvers av fylkeskommunene framstår kompetansemeglernes personlige egenskaper, næringsinnsikt og relasjonelle ferdigheter som viktigere enn selve organisasjonsstrukturen. God kompetansemegling handler i stor grad om meglerens evne til å forstå bedriftens reelle behov, koble på relevante miljøer og bygge tillit over tid. Siden kompetansemeglingen i stor grad hviler på personlige relasjoner og opparbeidet tillit, kan ordninger med hyppige anbudsrunder og kortvarige avtaler utfordre kontinuiteten og nettverksbyggingen over tid.

Koordinatorene har tett kontakt og lærer av hverandres erfaringer. De møtes digitalt omtrent annenhver måned og fysisk to ganger i året, i tillegg til kontakt gjennom arbeidsgrupper og andre felles aktiviteter. Koordinatorene har derfor god oversikt over hvordan de andre fylkene har organisert ordningen, hvilke grep de har prøvd ut og hvilke erfaringer de har gjort seg. Som en koordinator uttrykker det:

«Det er fint at det er én ordning, at det ikke er noe fylkeskommunene gjør hver for seg på hver sin knaus, og at vi har et så godt nettverk mellom oss koordinatorer.»

Koordinator

Det finnes også tettere samarbeid mellom fylker som opplever å ha felles utfordringer eller virkemidler. De tre nordligste fylkene har for eksempel hatt en egen samordning, blant annet fordi de har enkelte ordninger som kompetansemeglerne må kjenne til. En koordinator beskriver samarbeidet slik:

«Vi har hatt et ekstra samarbeid med de tre nordligste fylkene – vi er ganske ulike når det kommer til næringsutvikling. Men ingen av oss er gamle ringrever, så da jeg begynte så var det nye personer i Troms og Finnmark, så vi dannet en liten egen samordning. Vi har noen egne ordninger her oppe i nord som kompetansemeglerne må kjenne til. Så det har vært et fint ekstra samarbeid for å kunne stille dumme spørsmål.»

Koordinator

At fylkene har valgt ulike modeller, vurderer vi først og fremst som en styrke og i tråd med formålet med å overføre forvaltningsansvaret til fylkeskommunene. Det regionale handlingsrommet åpner for utprøving og tilpasning, mens den tette kontakten mellom fylkeskommunene gjør det mulig å lære av hverandre.

Dette betyr imidlertid ikke at alle deler av ordningen bør variere. Koordinatorene etterspør fortsatt felles administrative systemer, bedre faglig støtte og en tydeligere strategisk kobling til det øvrige virkemiddelapparatet. Særlig etterlyser en overvekt av de fylkeskommunale koordinatorene en sterkere og mer aktiv tilstedeværelse fra Norges forskningsråd i regionene. Analysen viser dessuten at det har oppstått en regional variasjon i det videre oppfølgingstilbudet etter gjennomført FORREGION-prosjekt. Dette har primært sammenheng med i hvilken grad enkeltfylker har hatt finansielt handlingsrom til å videreføre eller etablere egne «trinn 2»-ordninger etter avviklingen av de regionale forskningsfondene (RFF).

7. Konklusjon og anbefalinger

Hovedpunkter om konklusjoner og anbefalinger:

- FORREGION bidrar til at flere bedrifter tar i bruk forskning, og 30 prosent går videre til nye FoU-prosjekter
- Kompetansemeglingen er viktig for å avklare forskningsbehov og hjelpe bedriftene videre i virkemiddelapparatet
- Den regionale modellen gir rom for tilpasning til lokale behov, og legger til rette for samarbeid og læring mellom fylkene
- Overgangen til større FoU-prosjekter er krevende, og bedriftenes muligheter for videre finansiering varierer mellom fylkene
- Det er behov for bedre dokumentasjon og synliggjøring av resultatene som oppnås gjennom FORREGION
- Ved en eventuell avvikling av FORREGION vil avstanden til forsknings- og innovasjonsvirkemidlene bli større for bedrifter som har liten (eller ingen) erfaring med forskning

Evalueringen har undersøkt i hvilken grad FORREGION bidrar til at flere bedrifter tar i bruk forskning i innovasjonsarbeidet, og hvilken betydning den regionale arbeidsformen har for å nå og mobilisere bedrifter som ellers i liten grad ville benyttet forsknings- og innovasjonsvirkemidler.

Samlet finner vi at FORREGION fyller en tydelig mobiliserende funksjon. Ordningen når bedrifter med ulik grad av FoU-erfaring, men som har behov for hjelp til å avklare et forskningsbehov, finne relevant kompetanse eller ta et første steg inn i et FoU-løp. Kompetansemeglingen er særlig viktig i denne prosessen. Forprosjektene gir bedriftene mulighet til å teste og modne ideer med begrenset økonomisk risiko.

Evalueringen viser samtidig at det finnes svakheter og dilemmaer. Målgruppen er krevende å avgrense, kvaliteten i kompetansemeglingen er avhengig av kompetanse og kontinuitet, og spranget fra et lite forprosjekt til større forskningsprosjekter kan være stort. Bedriftenes muligheter videre varierer også mellom fylkene.

7.1 Hovedfunn og konklusjon

FORREGION når i hovedsak nye deltakere i selve ordningen, men målgruppen er mer sammensatt enn betegnelsen «FoU-umoden» kan gi inntrykk av. Mange har erfaring med Innovasjon Norge, egen FoU eller samarbeid med forskningsmiljøer. Samtidig når ordningen virksomheter som står langt fra forskning. Det avgjørende ser ut til å være om

bedriften har et utviklingsbehov der forskning kan være relevant, men mangler erfaring, nettverk, finansiering eller kompetanse til å komme videre på egen hånd.

Kompetansemeglingen framstår som den viktigste delen av ordningen. Verdien ligger særlig i å forstå bedriftens behov, avklare om forskning er relevant og finne et passende videre løp. Megleren fungerer både som forskningsmegler og virkemiddelmegler. Et godt resultat kan derfor også være at bedriften får avklart at forskning ikke er riktig løsning eller at tidspunktet ikke er riktig.

Bedriftene som gjennomfører forprosjekter, rapporterer gjennomgående positive resultater. Forprosjektene bidrar til ny kunnskap, testing og modning, og mange bedrifter oppgir at de i etterkant har lavere terskel for å kontakte forskere og bedre forståelse av hvordan FoU-samarbeid fungerer. Registerdataene viser at rundt tre av ti har senere registrert FoU-aktivitet innen to år. Bedriftenes egne vurderinger tyder også på høy addisjonalitet: halvparten mener utviklingsarbeidet trolig ikke ville blitt gjennomført uten støtten og oppfølgingen gjennom forprosjektet.

Resultatene gir etter vår vurdering støtte til at FORREGION både utløser konkret aktivitet og bidrar til modning. Vi kan ikke fastslå hvor mye av den senere FoU-aktiviteten som skyldes FORREGION alene. Kombinasjonen av registerdata, spørreundersøkelse og intervjuer viser likevel et konsistent mønster: bedriftene kommer videre, og mange opplever at terskelen for å bruke forskning er lavere etter deltakelsen.

Den tydeligste utfordringen ligger i overgangen til større FoU-løp. Finansiering, økonomisk risiko og intern kapasitet er større barrierer enn tilgangen til relevante forskningsmiljøer. For små og relativt FoU-umodne virksomheter kan spranget fra et FORREGION-forprosjekt til for eksempel IPN være stort. Noen fylker har regionale ordninger som gir et mellomtrinn, mens andre mangler dette. Forskningstrappen er derfor mer sammenhengende i noen deler av landet enn i andre.

Regionaliseringen har gitt fylkeskommunene rom til å prioritere ulike næringer, målgrupper og arbeidsmåter. Evalueringen gir ikke grunnlag for å rangere disse modellene. En viktig styrke er at variasjonen skjer innenfor et fagmiljø der koordinatorene har tett kontakt og god kjennskap til hverandres praksis. Det gjør det mulig å prøve ulike løsninger, lære av andre fylker og velge bort modeller som vurderes som lite egnet regionalt. Samtidig er dette avhengig av at den nasjonale koordineringen og læringsarenaene opprettholdes.

7.2 Utfordringer og anbefalinger

Evalueringen viser at FORREGION fungerer godt og bidrar til å senke terskelen for at bedrifter tar i bruk forskning. Samtidig har vi identifisert enkelte utfordringer og mulige

sårbarheter som det er grunn til å være oppmerksom på. I dette delkapittelet trekker vi frem fire forhold som kan ha betydning for den videre utviklingen av ordningen.

Sårbarhet ved utskifting av kompetansemeglere

Meglernes kompetanse, nettverk og tillit hos bedriftene er sentrale for resultatene. Evalueringen viser samtidig at stillingsandeler, kontraktslengder og oppfølging varierer mellom fylkene. Enkelte koordinatorer og bedrifter peker på at utskiftinger av kompetansemeglere kan svekke kontinuiteten i arbeidet. Dette fremstår ikke som et gjennomgående problem, men illustrerer en mulig sårbarhet ved ordningen. Når kompetanse, nettverk og tillit bygges opp over tid, kan hyppige utskiftinger føre til at verdifull erfaring og etablerte relasjoner går tapt. Fylkeskommunene bør derfor være oppmerksomme på betydningen av kontinuitet når de organiserer kompetansemeglingen, samtidig som hensynet til stabilitet må veies mot kravene til åpne og ryddige anskaffelser.

Risiko for svak forankring i bedriftenes behov

Evalueringen viser at forskningsmiljøene i enkelte tilfeller selv tar initiativ til samarbeid med bedrifter. Dette kan være positivt, særlig når forskerne identifiserer muligheter som bedriftene selv ikke har vært oppmerksomme på. Samtidig innebærer det en mulig risiko for at prosjektene i for stor grad tar utgangspunkt i forskningsmiljøenes kompetanse og interesser, fremfor bedriftenes egne behov.

Vi har ikke grunnlag for å si at dette er et utbredt problem, men mener likevel det er viktig å være oppmerksom på. For at forskningssamarbeidet skal gi verdi, må bedriften selv se nytten av prosjektet og ha eierskap til problemstillingen. Kompetansemeglerne bør derfor legge vekt på å avklare bedriftens behov, motivasjon og forutsetninger for å gjennomføre prosjektet. Dette er særlig viktig når initiativet kommer fra forskningsmiljøet.

Krevende overgang til større FoU-prosjekter

Overgangen til større forskningsprosjekter er en av de tydeligste utfordringene evalueringen avdekker. Forprosjektene gir bedriftene mulighet til å prøve ut forskning i liten skala, men spranget videre til større forskningsprosjekter er ofte stort. Finansiering, økonomisk risiko og manglende intern kapasitet er de viktigste hindringene. Hvor krevende denne overgangen er, varierer imidlertid mellom fylkene. Enkelte fylkeskommuner har videreført regionale forskningsfond eller etablert andre ordninger som fungerer som et mellomtrinn, mens andre mangler slike tilbud. Bedriftene har dermed ulike forutsetninger for å videreutvikle forskningsarbeidet etter et forprosjekt.

Utfordringer med dokumentasjon og synlighet

Gjennom evalueringen finner vi at det er behov for bedre dokumentasjon og synliggjøring av FORREGIONs resultater. Kompetansemeglingen kan gi verdifulle avklaringer selv når

bedriften ikke søker om et forprosjekt. Samtidig varierer fylkenes registreringspraksis, og evalueringen har hatt begrenset tilgang til sammenlignbare data om megleraktiviteten. Dette gjør det vanskeligere å få en samlet oversikt over hvem som nås, hva slags oppfølging bedriftene får, og hvilke resultater arbeidet fører til.

Flere informanter peker også på at ordningen er for lite kjent blant bedrifter, og at navnet FORREGION ikke nødvendigvis kommuniserer godt hva ordningen innebærer. Noen av fylkeskommunene benytter ulike navn på ordningen og markedsfører tilbudet på forskjellige måter. Dette kan være hensiktsmessig for å nå bedriftene regionalt, men kan samtidig gjøre det vanskeligere å synliggjøre ordningen som et samlet nasjonalt virkemiddel.

Vi mener derfor det er grunn til å vurdere hvordan fylkeskommunene i fellesskap kan styrke dokumentasjonen og formidlingen av ordningens resultater. En mer ensartet registrering og rapportering vil gi bedre grunnlag for å vurdere måloppnåelse, lære av erfaringer og vise hvilken verdi ordningen har. Samtidig bør fylkeskommunene vurdere hvordan de kan kommunisere ordningens formål og resultater tydeligere, både overfor bedrifter og nasjonale beslutningstakere. Her kan konkrete eksempler på resultater og videre forskningssamarbeid supplere den løpende rapporteringen. Nytten av bedre dokumentasjon må samtidig veies mot ressursene som kreves for å samle inn og rapportere data. Det er derfor viktig å finne enkle og felles løsninger som gir relevant styringsinformasjon, uten å påføre kompetansemeglerne og fylkeskommunene unødvendig rapporteringsarbeid.

7.3 FORREGION ved et veiskille

Regjeringen har i forslaget til statsbudsjett for 2027 foreslått å avvikle den statlige bevilgningen til FORREGION. Forslaget er foreløpig ikke et endelig stortingsvedtak.

Mulige konsekvenser av en avvikling

Dersom FORREGION avvikles, kan avstanden til de større forsknings- og innovasjonsvirkemidlene bli større for bedrifter som har liten erfaring med forskning. Vi mener dette særlig kan få betydning for bedrifter i distriktene, som ofte har større geografisk avstand til forskningsmiljøer og færre etablerte forbindelser til forsknings- og innovasjonssystemet.

En avvikling vil også kunne påvirke den regionale infrastrukturen som per i dag er bygget opp rundt ordningen. Fylkeskommunene har etablert nettverk av kompetansemeglere og samarbeidsarenaer som gjør det mulig å nå bedrifter, dele erfaringer og utvikle felles praksis. Dersom finansieringen faller bort, er det usikkert i hvilken grad disse funksjonene vil bli videreført.

Dersom tilbudet vurderes som avgjørende for regional næringsutvikling, står fylkeskommunene i prinsippet fritt til å videreføre tilsvarende ordninger over egne budsjetter, slik enkelte regioner allerede gjør gjennom egne suppleringstiltak. Fylkeskommunenes økonomiske forutsetninger er imidlertid ulike, og de regionale utviklingsmidlene har over tid blitt redusert. Samtidig peker flere informanter på at statlige aktører som Forskningsrådet og Innovasjon Norge har redusert sin regionale tilstedeværelse, noe som særlig berører den oppsøkende veilednings- og mobiliseringskapasiteten ute i fylkene. En eventuell avvikling av FORREGION vil dermed berøre selve motoren i det oppsøkende arbeidet overfor FoU-umodne bedrifter, og analysen tyder på at det vil være krevende for enkelte fylkeskommuner å videreføre denne funksjonen innenfor eksisterende rammer.

Koblingsboks i lys av evalueringens funn

Forskningsrådet har lansert Koblingsboks, et nytt lavterskeltilbud der bedrifter kan få støtte til å kjøpe forskerkompetanse. I første trinn kan bedriften få inntil 100 000 kroner til samarbeid med en forskningsorganisasjon. Forskningsrådet har også varslet et nytt trinn i 2027, med støtte på inntil 500 000 kroner til samarbeidsprosjekter.

Koblingsboks har flere likhetstrekk med FORREGION. Begge ordningene skal senke terskelen mellom bedrifter og forskning, og begge gir bedriftene mulighet til å prøve ut samarbeid med et forskningsmiljø i liten skala. Samtidig er det en viktig forskjell i hvordan bedriftene mobiliseres. I Koblingsboks må bedriften og forskningsmiljøet ha etablert kontakt og avklart hva de skal samarbeide om før søknaden sendes. FORREGION har på sin side en egen mobiliserings- og meglerfunksjon som skal finne bedrifter, avklare om forskning er relevant og hjelpe dem videre i forsknings- og virkemiddelapparatet.

Denne forskjellen er viktig i lys av funnene i evalueringen. Mange av bedriftene FORREGION er ment å nå, kjenner i utgangspunktet forskningssystemet dårlig. Mobiliseringen skjer gjennom kompetansemeglere, regionale nettverk, næringshager, innovasjonsselskaper og andre aktører som står nær bedriftene. Ordningen har også en distriktsprofil, og er særlig rettet mot bedrifter med liten eller begrenset erfaring med forskning. Kravet om egeninnsats i FORREGION bidrar dessuten til en viss siling. Bedriften må selv prioritere prosjektet og være villig til å bruke egne ressurser. Gjennom evalueringen finner vi at dette kan være en krevende terskel for de minste bedriftene, men også at egeninnsatsen bidrar til å sikre motivasjon og eierskap til prosjektet.

Dette gir grunn til å følge nøye med på hvilke bedrifter et eventuelt nytt nasjonalt tilbud faktisk når. Når midlene konkurreres om nasjonalt, kan bedrifter som allerede kjenner forskningssystemet, har egne FoU-ressurser og er vant til å utforme søknader ha bedre forutsetninger for å benytte ordningen enn små og forskningsuvante bedrifter. Dette er

ikke nødvendigvis et problem dersom målet er å få mest mulig forskningsaktivitet ut av tilgjengelige midler. Det representerer imidlertid en annen prioritering enn dersom målet er å mobilisere bedrifter som ellers i liten grad ville tatt forskning i bruk.

Det samme gjelder forskningsmiljøenes rolle. Slik vi ser det kan Koblingsboks gi forskningsinstitusjonene sterkere insentiver til å oppsøke bedrifter og utvikle samarbeid. Dette bekreftes uoppfordret av forskningsinstitusjonene vi har snakket med i dette prosjektet:

«Det er 10 millioner, det er førstemann til mølla, og det vil være de 100 første søknadene. På LinkedIn var det bemerkelsesverdig, da dette først kom i oktober – da kom det forskere med bilde av seg selv som skrev «er vi rett samarbeidspartner for deg – nå kommer koblingsboksen, ta kontakt». Et forskningsinstitutt pøste ut, alle trykket på like, prøvde å få det opp. Som om det er en ordning for FoU-bedrifter.»

Forsker

En slik innretning kan gi forskningsinstitusjonene sterkere insentiver til å oppsøke bedrifter og dermed bedre kjennskap til næringslivets behov. Samtidig er det viktig at prosjektene tar utgangspunkt i bedriftenes egne behov, og at bedriftene har eierskap til problemstillingene.

Hva som eventuelt skal erstatte FORREGION, handler derfor også om hvilke bedrifter man ønsker å nå. Koblingsboks kan gjøre det enklere for bedrifter som allerede har kontakt med et forskningsmiljø, å kjøpe forskerkompetanse. Evalueringen viser imidlertid at mange små og forskningsuvante bedrifter, særlig i distriktene, også trenger hjelp til å identifisere forskningsbehov og etablere kontakt med relevante miljøer. For disse bedriftene er finansiering alene neppe tilstrekkelig. Mobilisering, behovsavklaring og veiledning vil derfor fortsatt være viktige funksjoner i virkemiddelapparatet.

Litteratur

Bekkers, R. N. A., & Bodas de Araujo Freitas, I. M. (2009). Performance of university-industry collaborations, qualitative and quantitative evidence from the Netherlands. In Proceedings of the 7th Biennial International Conference of University, Industry & Government Linkages (Triple Helix VII), June 17–19, 2009. University of Strathclyde. Eindhoven Research Portal

Brekke, T. (2021). Challenges and opportunities of building an entrepreneurial discovery process through university–industry interaction: A Norwegian case study. *Industry and Higher Education, 35*(6), 667–678. https://doi.org/10.1177/0950422220978348 Sage Journals

Bruneel, J., D'Este, P., & Salter, A. (2010). Investigating the factors that diminish the barriers to university–industry collaboration. *Research Policy, 39*(7), 858–868. https://doi.org/10.1016/j.respol.2010.03.006 biblio.ugent.be

Finne, H., & Torvatn, H. Y. (2020). *Kompetansemegling i FORREGION – teoretisk fundament og veier fremover* (SINTEF rapport 2020:00478). SINTEF Digital.

Finne, H., Ramstad, L. S., Vik, L. H. (2019). Mobilisering, kapasitetsløft og dialog. Forventede resultater og effekter av Forskningsrådets FORREGION-program på innovasjonssystemenes utvikling. Sintef Digital. Rapport 2019:00882. ISBN 978-82-14-06396-7.

Finne, H. (2019). *Bedrifters møte med kompetansemegling i FORREGION*. Sintef Digital. Rapport 2019:00742 ISBN 978-82-14-06393-6.

Forskrift om Kommunal- og distriktsdepartementets tilskudd til Forskningsbasert innovasjon i regionene FORREGION forvaltet av fylkeskommunene. (2022). FOR-2022-02-11-250. Kommunal- og distriktsdepartementet.

Hjertvikrem, N., Fiskå, M., Stene, T. M., & Haus-Reve, S. (2020). *Midtveisvurdering – av Kapasitetsløft-prosjektene i FORREGION* (Rapport 26-2020). NORCE Samfunnsforskning.

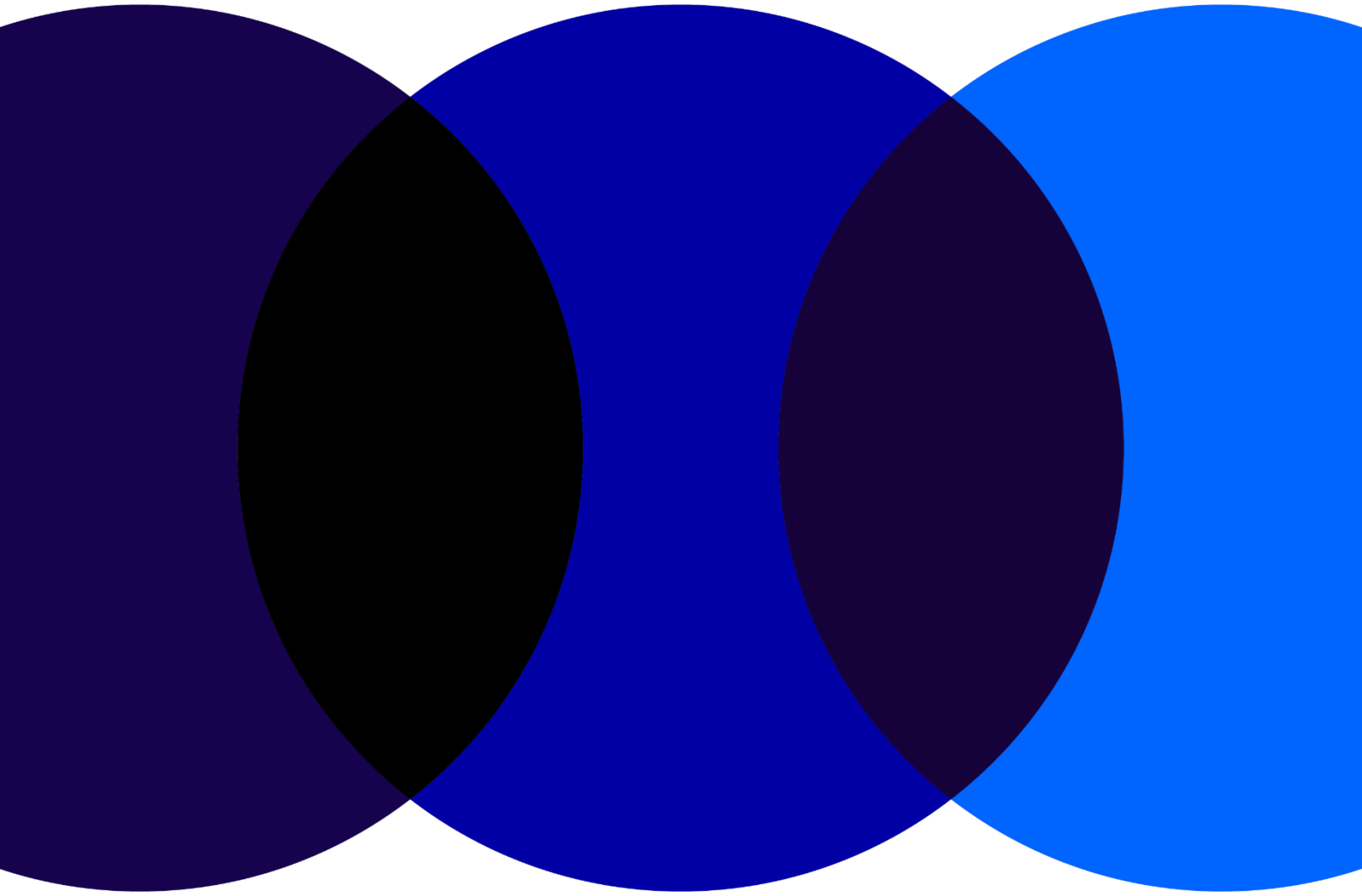
Forskningsrådet. (2026a). Koblingsboks 2026 – tilgang til forskningskompetanse for bedrifter. Norges forskningsråd.

Forskningsrådet. (2026b). Nytt tilbud skal matche bedrifter og forskningsmiljøer. Norges forskningsråd

Oxford Research (2012). Alle skal med!? Midtveisevaluering av Virkemidler for Regional FoU og Innovasjon (VRI). Oxford Research AS.

Prop. 1 S (2026-2027). *For budsjettåret 2027 under Kommunal- og distriktsdepartementet*. Kommunal- og distriktsdepartementet. Prop. 1 S (2026–2027) - regjeringen.no

Ramstad, L. S., Stene, T. M., Finne, H. (2019). Nullpunktanalyse av Kapasitetsløft prosjektene i FORREGION. Rapport 2019:00481 ISBN 978-82-14-06354-7

OXFORD RESEARCH

Oxford Research AS
Østre Strandgate 12
4610 Kristiansand
post@oxford.no